

תורה אור • זכור • מאמר 1

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך וגו'

”זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך”

כל נשמה יוצאת מדי יום ממצרים הפרטית שלה, ועמלק תוקף בדרך החוצה: הכוח החצוף שמנתק את השכל מן הלב, כך שאדם מתריס נגד מה שהוא יודע. הדרך להתגבר עליו היא דרך ה”אחור” של הקדושה — קבלת עול מלכות שמים והכרחת הלב באמצעות התבוננות. דרך זו מובילה אל ה”פנים” — אהבת ה' שהיא עצם חייו ותענוגו של האדם; שם אין לעמלק אחיזה, ושמו של ה' וכיסאו נעשים שלמים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/parshas-zachor/1

הנקודה

כל נשמה יוצאת מדי יום ממצרים הפרטית שלה, ועמלק תוקף בדרך החוצה: הכוח החצוף שמנתק את השכל מן הלב, כך שאדם מתריס נגד מה שהוא יודע. הדרך להתגבר עליו היא דרך ה"אחור" של הקדושה — קבלת עול מלכות שמים והכרחת הלב באמצעות התבוננות. דרך זו מובילה אל ה"פנים" — אהבת ה' שהיא עצם חייו ותענוגו של האדם; שם אין לעמלק אחיזה, ושמו של ה' וכיסאו נעשים שלמים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המלחמה בעמלק מתנהלת בכל דור ובכל יום, מפני שכל נשמה צריכה לצאת ממצרים הפרטית שלה. מקור הנשמות, כנסת ישראל, הוא ה"לב" של ה', ובכל נשמה יש "נקודת לב" המשתוקקת לדבוק בו. ב"מצרים" הנקודה הזאת נסתרת ונוכחת רק כאמונה; ה"ארץ הטובה והרחבה" היא הרחבת הדעת באמצעות התבוננות באחדות ה', החושפת אותה בפנימיות כ"אהבה בתענוגים", ה"דבש" שבקריאת שמע. לב הנמשך לתענוגים גופניים אינו יכול להתהפך מיד, ולכן הדרך עוברת ב"מדבר", ב"אחור" של הקדושה: אהבה הנוצרת על ידי התבוננות ומוטלת על הלב בכפייה (אתכפיה), קבלת עול מלכות שמים, שמוכילה לבסוף לשינוי (אתהפכה). עבודה זו משלימה את שם ה', בכך שהיא ממשיכה את ה"ידיה" הנסתרות אל ה"ידיה" הגלויות, ומשלימה את כיסאו, את מלכותו על "עם". הקליפה משקפת את הקדושה: עמלק, ה"עורף" הקשה שלה, גורם לאדם לפעול נגד מה שהוא יודע ותוקף את מי שנמצאים "מאחור". בגלות המלחמה היא של ה'; כשאדם מגיע למדרגה הפנימית, הוא מוחה את עמלק עצמו.

מבנה

1	המלחמה היומיומית בעמלק
זכור את עמלק; שמו של ה' וכיסאו אינם שלמים עד שעמלק יימחה. כל נשמה יוצאת ממצרים מדי יום, ומיד לאחר מכן באה המלחמה בעמלק.	11-2
2	כנסת ישראל ונקודת הלב
מקור הנשמות הוא ה"לב" של ה', הכולל בתוכו את אור הוי', "ישראל שלמעלה". עצמותה של כל נשמה, נקודת הלב, משתוקקת לדבוק בה; היא מלוכשת בנפש הבהמית ומתגלית במידה שונה אצל כל אחד, אך ניצוץ ממנה ניכר בכל אדם.	31-6
3	מאמונה לדעת
מצרים היא נקודת הלב ב"קטנות", אמונה בלבד; ה"ארץ הטובה והרחבה" היא הרחבת הדעת באמצעות התבוננות ממושכת באחדות ה', המגלה אותה בפנימיות כאהבה בכל הלב והנפש, ומלבישה את מחשבת ה' במחשבת האדם.	7-12
4	אהבה בתענוגים
עיקר קריאת שמע הוא אהבה בתענוגים, ה"דבש" שבה: הכרת ה' כעצם החיים וכמקור כל התענוג. זוהי הארץ הזבת חלב ודבש.	13-15
5	המדבר: פנים ואחור
לב הנמשך לתענוגים גופניים אינו יכול להתהפך מיד, ולכן הדרך עוברת במדבר, ב"אחרי ה'", באחור של הקדושה: אהבה הנוצרת בהתבוננות ושולטת בלב באמצעות השכל (אתכפיה), אך עדיין אינה הופכת אותו (אתהפכה), בדרגות רבות.	16-22

ליעקב יש לב אחד; בניו, כל הנשמות, ובכללן הבינונים, מגיעים ל"רק אחד בלבנו" באמצעות אתכפיא. ההתבוננות וקבלת עול מלכות שמים הן הדרך מן האחור אל הפנים.

קבלת העול היא מלכות ה', הבנויה על צמצומים שלמעלה ועל התגברות האדם על עצמו שלמטה. ירידת הדעת אל הלב ממשיכה את היו"ד"ה"א הנסתרות אל הוי"ו"ה"א הגלויות, ובכך נעשה השם שלם; ירידת ה' אל ה"אחור", הלב המוכרח והמצוות הגשמיות, איברי המלך, משלימה את הכיסא.

הקליפה משקפת את הקדושה וניזונה מן האחור שלה. עורפם הקשה של ישראל מבטא כוח שבקדושה; עמלק, עם מל"ק, מנתק את השכל מן הלב ומתריס נגד מה שהוא יודע, שלא כפרעה וכעובדי האלילים, שמהם הקדושה נסתרת. ה"זרע" שלו הוא תכונה זו שנורעה בישראל.

בגלות המלחמה היא של ה', והאדם מתבונן ומתפלל; במדרגה הפנימית של אהבה בתענוגים הוא מוחה את עמלק עצמו, שכן לעמלק יש אחיזה רק באחור ובשכחה.

מושגים

נקודת הלב נקודת הלב

עצמותה הפנימית ביותר של הנשמה, "חלק אֵלֹה מִמַּעַל", המשתוקקת מטבעה לדבוק בה.

כנסת ישראל כנסת ישראל

המקור הכולל של הנשמות, המכונה ה"לב" של ה', הכולל בתוכו את אור הוי", "ישראל שלמעלה".

הרחבת הדעת הרחבת הדעת

התבוננות ארוכה ועמוקה באחדות ה', כך שהאמונה נעשית להבנה ולהרגשה פנימיות; ה"ארץ הטובה והרחבה".

אהבה בתענוגים אהבה בתענוגים

האהבה העליונה ביותר: תענוג בה' כמקור כל החיים וההנאה; ה"דבש" שבקריאת שמע.

פנים ואחור פנים ואחור

דרכים גלויות ונסתרות של הקדושה: ה"אחור" הוא עבודת ה' באמצעות הכרחת הלב, קבלת עול; ה"פנים" הם אלוקות המתגלה כעצם חייו של האדם.

אתכפיא ואתהפכא אתכפיא ואתהפכא

הכנעת הסטרא אחרא באמצעות שליטת השכל בלב, לעומת הפיכת הלב עצמו, כך שהחושך נעשה לאור.

עמלק, עורף דקליפה עמלק, עורף דקליפה

הכוח החצוף שמנתק את השכל מן הלב, כך שאדם פועל נגד מה שהוא יודע; עם מל"ק, "עם שנושך" בעורף.

השם שלם והכיסא שלם השם שלם והכיסא שלם

היו"ד"ה"א הנסתרות של הוי' מתגלות בהוי"ו"ה"א שלה, ומלכות ה' מתקבלת למטה.

קטע 1 • 11-2

המלחמה היומיומית בעמלק

1 זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך¹ וגו'. הנה כתיב מלחמה לה' בעמלק מדור דר² שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק.

"זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך" וגו'. והנה כתוב: "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", שכן השם אינו שלם והכיסא אינו שלם עד שיימחה זרעו של עמלק.

המאמר פותח בציווי התורה לזכור כיצד תקף עמלק את ישראל בדרך ביציאתם ממצרים — הפרשה שקוראים בשבת זכור. לאחר מכן הוא מביא את הפסוק שנאמר אחרי אותו קרב ואת דברי חז"ל על משמעותו: שמו של ה' וכיסאו אינם שלמים עד שיימחה זרעו של עמלק. בהמשך המאמר מוסבר הן עניין המלחמה והן עניין "השם והכיסא השלמים".

ומלחמה זו היא בכל דור ודור בבחי' כל נפש מישראל. כי הנה בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות אי"ע [את עצמו] כאלו יצא ממצרים.³

ומלחמה זו מתקיימת בכל דור ודור, בבחינת כל נפש מישראל. שהרי בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים.

אדמו"ר הזקן הופך את המלחמה בעמלק למלחמה המתחוללת בתוך כל נפש יהודית, בכל דור. הבסיס לכך הוא דין המשנה, שלפיו כל אדם חייב לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים; אדמו"ר הזקן מוסיף "ובכל יום ויום", כך שיציאת מצרים, והמלחמה שבאה בעקבותיה, הן אירועים המתרחשים בהווה אצל כל אדם.

2 ולכן מזכירין יציאת מצרים בכל יום בוקר וערב. שבחי' יציאת מצרים הוא בכל נפש מישראל בכל יום ואחר יצ"מ [יציאת מצרים] עומדי' [עומדת] לנגדו מלחמי' [מלחמת] עמלק

לכן מזכירים את יציאת מצרים בכל יום, בבוקר ובערב, שכן בחינת יציאת מצרים מתקיימת בכל יום בכל נפש מישראל, ולאחר יציאת מצרים ניצבת מולו מלחמת עמלק,

מכיוון שיציאת מצרים מתרחשת בנפש בכל יום, הזכרתה היומית, בבוקר ובערב, אינה רק זיכרון אלא מתארת דבר המתרחש כעת. וכשם שישראל פגשו את עמלק מיד לאחר שיצאו ממצרים, כך יציאתו היומית של כל אדם פוגשת מלחמה עם עמלק.

כמ"ש אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרי' [ממצרים]⁴ וכת"י [וכתיב] אשר שם לו בדרך⁵ בעלותו ממצרים:

כפי שנאמר: "את אשר עשה לך עמלק בדרך, בצאתכם ממצרים"; ונאמר: "אשר התנפל עליו בדרך, בעלותו ממצרים".

שני פסוקים מראים שעמלק תקף "בדרך", ביציאה ממצרים: דברי משה בספר דברים, ודברי ה' לשאול באמצעות שמואל, לפני המלחמה בעמלק. המאמר יחזור בסופו למילים האלה: "בדרך, בצאתכם ממצרים".

קטע 2 • 31-6

כנסת ישראל ונקודת הלב

3 וביאור ענין זה הנה כנסת ישראל שהיא מקור כל נשמות ישראל נק' בשם לבי.

ביאור העניין: כנסת ישראל, שהיא המקור לכל נשמות ישראל, נקראת בשם "לבי".

כדי להסביר זאת, פותח אדמו"ר הזקן במקור הנשמות. כנסת ישראל היא השורש הכללי שממנו באות כל נשמות ישראל, והיא נקראת "לבו" של ה'.

כמ"ש לבבתי אחותי כלה שכמו שהלב הוא משכן וכלי קבול לרוח החיים העיקרי שמקור החיים וכללותו נמשך אל הלב אל תוכו ומתוכו מתפשט בכל הגוף.⁶

כמו שכתוב: "שבית את לבי, אחותי כלה". שכן, כשם שהלב הוא מקום משכנה וכלי הקיבול של רוח החיים העיקרית, ומקור החיים וכללותו נמשכים אל הלב, אל תוכו, ומתוכו מתפשטים בכל הגוף,

הראיה היא הפסוק "לבבתי", פועל הנגזר מן המילה "לבי": האהובה נעשתה, כביכול, ללבו של ה'. הדימוי הוא ללב האדם: רוח החיים מתרכזת בו, וממנו החיים מתפשטים בכל הגוף.

4 ובו ועל ידו סובב הולך רוח החיים בכל הגוף כי החיות רצוא ושוב.⁷ כך מקור נשמות ישראל נק' בשם כנסת ישראל.

ובתוכו ועל ידו רוח החיים סובבת ועוברת בכל הגוף, כי החיות היא בבחינת "רצוא ושוב". כך נקרא מקור נשמות ישראל בשם כנסת ישראל,

הלב אינו רק מקבל חיות; באמצעותו רוח החיים זורמת בכל הגוף. כאן נלקחים שני ביטויים המתארים תנועה: "סובב הולך", שנאמר על הרוח, ו"רצוא ושוב", שנאמר על החיות של המלאכים ונקרא כאן כחיות, כלומר כוח החיים. בדומה לכך, מקור הנשמות נקרא כנסת ישראל.

על שם הקבוץ והכניסה שמתקבץ ומתאסף לתוכה עיקר החיות וההשפעה מבחי' ישראל דלעילא בחי' כי שרית עם אלהים⁸ וגו'

על שם הקיבוץ והכניסה, שכן לתוכה מתקבצים ונאספים עיקר החיות והשפע מבחינת ישראל שלמעלה, מבחינת "כי שרית עם אלקים" וגו',

כנסת ישראל מתפרשת כ"כינוסו של ישראל": זהו המקום שבו נאספים החיים והשפע המגיעים מ"ישראל שלמעלה". השם ישראל ניתן ליעקב מפני ש"שרית עם אלקים" וניצחת, ולכן "ישראל שלמעלה" הוא מדרגה השולטת על אלקים.

היא בחי' הארת שם הוי"ה שלמעלה מבחי' אלהים כמ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם⁹ וגו':¹⁰

שהיא בחינת הארת שם הוי"ה שלמעלה מבחינת אלקים, ככתוב: "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" וגו'.

המדרגה העליונה הזאת היא אורו של שם הוי"ה שלמעלה מאלקים, שהוא שם המורה על הסתרה והגבלה. חזונו של יחזקאל על "דמות כמראה אדם" שמעל הכסא מציג מדרגה זו, הנמצאת מעל הכסא.

5 והנה בכל נשמה בפרט היא נקודת הלב ממש שבכל נפש מישראל שבטבעה היא כשלהבת העולה מאליה לדבקה בו ית'.

כעת, בכל נשמה בפני עצמה, יש ממש את נקודת הלב המצויה בכל נשמה מישראל, שמטבעה היא כלהבת אש העולה מאליה כדי להידבק בו יתברך.

בכל נשמה בפני עצמה יש ניצוץ מאותו "לב" כללי: "נקודת הלב", הליבה הפנימית ביותר של הנשמה. מטבעה היא שואפת כלפי מעלה להידבק בה, כלהבת אש העולה מעצמה.

והיא היא בחי' עצמות הנפש ומהותה שיסודתה בהררי קדש חלק אלוה ממעל¹¹ ממש. וכל חפצה ותשוקתה ליבטל וליכלל באור הוי"ה וממנה מתפשטות כחות הנפש שכל ומדות כו'.

זוהי עצמותה ומהותה ממש של הנשמה, שיסודה "בהרי קודש" והיא ממש "חלק אלוה ממעל". כל רצונה וכיסופיה הם להתבטל ולהיכלל באור הוי". ממנה מתפשטים כחות הנפש — השכל והמדות וכו',

נקודה זו היא עצמותה של הנשמה, ששורשה בקדושה העליונה ביותר, "בהרי קודש", והיא "חלק אלוה ממעל". כל רצונה הוא להתבטל ולהיכלל באלוקות, באור הוי". ממנה מתפשטים כחות הנפש, השכל והרגש.

עד שמתפשטת במחשבה דבור ומעשה שהם בחי' לבושין שאינן ממהות הנפש כנודע. וגם השכל ומדות שהם ממהות הנפש הם מתלבשין בלבושי השכל ומדות שבנפש הבהמית שמנוגה טוב ורע כו'.¹²

עד שהיא מתפשטת במחשבה, בדיבור ובמעשה, שהם לבושים שאינם ממהות הנשמה, כידוע. גם השכל והמדות, שהם ממהות הנשמה, מתלבשים בלבושי השכל והמדות של הנפש הבהמית, שמקורה בנוגה, המעורב טוב ורע וכו'.

הנשמה מתפשטת עוד החוצה, אל המחשבה, הדיבור והמעשה, שהם רק "לבושים" שלה — האמצעים שבהם היא פועלת, ולא חלק מעצמותה. גם השכל והרגשות שלה, שהם חלק ממנה, מתלבשים בשכל וברגשות של הנפש הבהמית, שמקורה בנוגה, התחום שבו מעורבים טוב ורע.

6 והנה בחי' נקודה זו של עצמות הנפש ומהותה הגם שהיא שוה בכל נפש מישראל מ"מ אינה מתגלה בשוה.

והנה, נקודה זו של עצם הנפש ומהותה, אף שהיא שווה בכל נפש מישראל, אינה מתגלה במידה שווה.

עצם הנפש זהה אצל כל יהודי, אך מידת הגילוי שלו שונה מאדם לאדם.

אך על כל איזה גילוי שיהיה נאמר לבבתי באחת מעיניך¹³ כלומר אפי' [אפילו] באחת מאיזה בחי' המתגלית בכל נפש

אבל על כל גילוי שיהיה נאמר: "שבית את לבי באחת מעיניך"; כלומר, אפילו בבחינה אחת כלשהי שמתגלית בכל נפש.

הפסוק "שבית את לבי באחת מעיניך" מלמד שגם "עיך" אחת — כל בחינה יחידה בנפש שמתגלית, קטנה ככל שתהיה — שובה את לבו של ה'.

כי מוכרח הוא להיות איזה גילוי הארה בכל נפש וגילוי זה הוא משרש הנפש שהיא בחי' לב. ולכן נאמר לבכתני וגו'.

שהרי מוכרח להיות גילוי כלשהו של הארה בכל נפש, וגילוי זה נובע משרש הנפש, שהוא בחינת הלב. לכן נאמר "שכית את לבי" וגו'.

ניצוץ כלשהו מנקודת הלב מוכרח להתגלות בכל נפש, והוא נובע משרש הנפש, שהוא בחינת "לב". לכן הפסוק משתמש במילה "לפכתני", הנגזרת מהמילה "לב": גם גילוי חלקי נובע מבחינת הלב.

קטע 3 • 71-12

מאמונה לדעת

7 והנה ענין גלות מצרים הוא שהיה אז גילוי בחי' נקודת הלב בגלות שהיא בחי' קטנות בחי' אמונה לבדה.

והנה, עניינו של גלות מצרים הוא שגילוי נקודת הלב היה אז בגלות; זוהי בחינת קטנות, בחינה של אמונה בלבד.

כעת נקראת יציאת מצרים בתוך הנפש. "מצרים" היא מצב שבו נקודת הלב נתונה בגלות: היא קיימת רק בבחינת "קטנות" — כאמונה פשוטה, בלי הבנה שתוכל להביא אותה אל השכל והרגשות של האדם.

וכמ"ש ויאמן העם¹⁴ וישראל מאמינים בני מאמינים.¹⁵ אך אח"כ כתיב אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה^{16,17} שהיא הרחבת הדעת.

כמו שכתוב: "ויאמן העם", וכן: "ישראל מאמינים בני מאמינים". אבל לאחר מכן כתוב: "אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה" — כלומר, הרחבת הדעת.

לעם ישראל במצרים הייתה אמונה: "ויאמן העם", וחכמים מכנים את ישראל "מאמינים בני מאמינים". אבל ה' הבטיח יותר מכך: להעלות אותם "אל ארץ טובה ורחבה", שאותה מפרש אדמו"ר הזקן כהרחבת הדעת — הבנה רחבה דיה להכיל את האמונה.

8 וכמ"ש וידעתם כי אני^{18,19} ה' שבהתרחבות הדעת תהיה הרחבת גילוי נקודה זו ביתר שאת שתתלהב ותתלהט נקודת לבו עד שתתגלה ותתפשט בכל כחות הנפש בבחי' פנימיות.

כמו שכתוב: "וידעתם כי אני ה'": באמצעות הרחבת הדעת תתרחב גם ההתגלות של נקודה זו, בעוצמה רבה יותר, עד שנקודת לבו תתלהט ותבער, ותתגלה ותתפשט בכל כוחות הנפש, בבחינת פנימיות.

"וידעתם כי אני ה'" — מדובר בידיעה, ולא באמונה בלבד. כשהדעת מתרחבת, נקודת הלב מתגלה בעוצמה רבה יותר; היא מתלהט ומתפשטת פנימה לכל כוחות הנפש, עד שגם שכלו ורגשותיו של האדם מתמלאים בה.

משא"כ באמונה לבדה אינה אלא בחינת מקיף והרחבת הדעת הוא כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] כל המאריך באחד²⁰ כו'.

ואילו באמונה לבדה, אין זו אלא בחינת מקיף. הרחבת הדעת היא כמאמר חז"ל: "כל המאריך באחד" וכו'.

אמונה לבדה נשארת בבחינת מקיף: היא מקיפה את האדם ונשארת אמת עבורו, אך אינה חודרת להבנתו ולרגשותיו. הדרך להרחבת הדעת מתבארת בדברי חז"ל על קריאת שמע: "כל המאריך באחד — מאריך לו ימיו ושנותיו".

דהיינו להאריך ולהרחיב בדעתו ובעומק לבו עד מקום שיד שכלו ותבונתו מגעת איך שאני הוי"ה לא שנית²¹ ממש כמו קודם בריאת העולם.

כלומר, להאריך ולהרחיב בדעתו ובעומק לבו, עד היכן שיד שכלו ותבונתו מגעת, [בעניין] "אני הוי"ה לא שנית" — ממש כפי שהיה קודם בריאת העולם.

"להאריך באחד" פירושו להאריך ולהרחיב את ההתבוננות באחדותו של ה', ככל שהשכל יכול להשיג. עניינה של התבוננות זו הוא דברי ה': "אני הוי"ה לא שנית" — הוא בדיוק כפי שהיה קודם בריאת העולם.

כי גם עתה בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד²² כי כולא קמיה כלא ממש חשיבי כי רק הודו וזיוו של שמו לבדו מאיר על הארץ ושמים²³ כו'.

שהרי גם עכשיו, "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד", כי "כולא קמיה כלא ממש חשיבי", שכן רק הודו וזיוו של שמו לבדו מאירים בארץ ובשמים וכו'.

גם כעת, כשהעולם קיים, "אין עוד": כל הבריאה נחשבת לאין לפניו, שכן מה שמקיים את השמים והארץ הוא רק הארה וזיו משמו. מאחר שהעולמות מקבלים רק קרן מזיוו, קיומם אינו מחולל בו שום שינוי.

9 ואי לזאת הכל בטלים אצלו ית' ואליו תכסוף נפש כל חי והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכו'

ולכן הכול בטל לפניו ית', אליו נכספת נפשו של כל חי, ו"האופנים וחיות הקדש ברעש גדול" וכו'.

ההתבוננות מובילה למסקנה: הכול בטל לפני ה', וכל נפש חיה נכספת אליו. המילים "האופנים וחיות הקדש ברעש גדול" לקוחות מתפילת שחרית שלפני קריאת שמע, המתארת את כמיהתם הסוערת של המלאכים אל ה'.

וכל מה שיאריך בזה וכיוצא בזה ברוחב ובעומק²⁴ בעיני שכלו ולבבו יבין שלא יהיה לו חפץ ורצון אחר בלתי לה' לבדו

וככל שיתבונן בכך ובדברים דומים באריכות, ברוחב ובעומק, בעיני שכלו, יבין לבו [יותר ויותר] שלא יהיה לו שום חפץ ורצון אחר מלבד לה' לבדו,

ככל שאדם מתבונן בכך לעומק וברוחב, "בעיני שכלו", כך לבו תופס שעליו לרצות רק את ה'. ההבנה שבשכל נועדה להגיע אל הלב.

וכמ"ש מי לי בשמים²⁵ ועמך לא חפצתי בארץ רק אליו לבדו תכסוף נפשו לדבקה בו ית'.

כמו שכתוב: "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ". נפשו תיכסף אליו לבדו, כדי לדבוק בו ית'.

בעל המזמור מתאר את התוצאה: אין הוא רוצה דבר בשמים או בארץ מלבד ה'. נפשו נכספת רק לדבוק בו.

10 ועי"ז ואהבת את הוי"ה שיהא אלהיך בכל לבבך.²⁶ פי' שיהא הלב משכן וכלי קבול ממולא מבחינת גילוי הוי"ה.

וכך מתקיים: "ואהבת את הוי"ה" — כדי שהוא יהיה "אלקיך" — "בכל לבבך". כלומר, שהלב יהיה משכן וכלי קיבול, מלא בגילוי הוי',

כך מתקיים "ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך". אדמו"ר הזקן קורא את המילים "אלקיך" כתכלית: שהוי' יהיה שלך, יתגלה בלבך, והלב יהיה משכן וכלי מלא באלקות.

שיהא שורה ומתגלה בקרב איש ולב עמוק²⁷ בהתלהבות והתלהטות רשפי אש עזה²⁸ ולעמוד נגד כל מונע ולהפקיר א"ע [את עצמו] ולהשליך נפשו ורצונו שמנפש הבהמית מנגד רק ישים אליו לבו מנקודת פנימיותו.

שהוא ישרה ויתגלה "בתוך אדם ובלב עמוק", בלהט ובהתלקחות של "רשפי אש" עזים; ושיעמוד מול כל מכשול, יוותר על עצמו וישליך מעליו את נפשו ואת רצונו שמצד הנפש הבהמית, ויפנה את לבו אליו בלבד, מנקודת פנימיותו.

האהבה הגלויה מתוארת באמצעות "רשפי אש" משיר השירים ו"לב עמוק" מתהילים. אהבה כזאת מעניקה לאדם כוח לעמוד מול כל מכשול ולוותר על רצונו של הנפש הבהמית, ולהפנות את לבו אל ה' מנקודת פנימיותו.

11 וזהו בחי' כנסת ישראל דלעילא כי ישראל דלעילא היא בחי' הוי"ה וכנס"י [וכנסת ישראל] היא המקבלת וכונסת לתוכה החיות וההשפעה מבחי' זו כו'.

וזהו עניינה של כנסת ישראל שלמעלה: "ישראל" שלמעלה היא בחינת הוי', וכנסת ישראל היא המקבלת ואוספת לתוכה את החיות והשפע מבחינה זו וכו'.

לב כזה משקף את "כנסת ישראל שלמעלה": כשם שמקור הנשמות מקבל ואוסף לתוכו את אור הוי' — "ישראל שלמעלה" — כך לבו של אדם נעשה כלי הקולט את גילוי הוי'.

ובכל נפשך²⁹ שיהא גילוי זה בכל כחות והתפשטות הנפש בכל ג' מיני לבושין מחשבה דבור ומעשה. "ובכל נפשך" — שהגילוי הזה יהיה בכל כוחות הנפש והתפשטויותיה, בכל שלושת סוגי הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה.

"בכל נפשך" פירושו שהגילוי נמשך מן הלב אל כל כוחות הנפש ואל שלושת לבושיה: מחשבה, דיבור ומעשה.

12 והיינו ע"י התלבשות מחשבה עליונה במחשבתו כו' ודבור בדבור כו'. וכמ"ש והיו הדברים האלה אשר

אנכי³⁰ מי שאנכי³¹ מצוך כו' ודברת בם בשבתך³² וכו'

כלומר, באמצעות התלבשות המחשבה העליונה במחשבתו וכו', והדיבור בדיבור וכו'. וכמו שכתוב: "והיו הדברים האלה אשר אנכי" — אני, מי שאני — "מצוך" וכו', "ודברת בם בשבתך" וכו'.

כיצד מגיעה ההתגלות למחשבה, לדיבור ולמעשה? באמצעות התלבשות מחשבתו ודיבורו של ה' עצמו, כלומר דברי התורה, במחשבה ודיבור של האדם. בפסוק "הדברים האלה אשר אנכי מצוך" מפרש אדמו"ר הזקן את המילה "אנכי" — "אני, מי שאני", ה' עצמו.

בם ממש שתהא מחשבה עליונה ודבור עליון מלובשים ממש בתוך מחשבתו ודבורו והגם כי לא מחשבותי מחשבותיכם³³ כתיב ואיך תהיה מלובשת ממש מחשבה במחשבה כו'.

"בם" ממש, כלומר שהמחשבה העליונה והדיבור העליון יהיו מלובשים ממש בתוך מחשבתו ודיבורו. ואף שכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם", כיצד אפוא יכולה מחשבה להיות מלובשת ממש במחשבה וכו'?

"ודברת בם" — הדיבור העליון אמור להיות ממש בתוך הדיבור של האדם. הדבר מעורר קושי, שהרי ה' אומר: "מחשבותי אינן מחשבותיכם". כיצד יכולה מחשבתו להתלבש במחשבה אנושית?

אך סיפא דקרא ולא דרכיכם דרכי. כלומר אימתי כי לא מחשבותי כו' בזמן שלא דרכיכם דרכי.

אלא שבהמשך הפסוק נאמר: "ולא דרכיכם דרכי". כלומר, מתי "לא מחשבותי" וכו'? בזמן ש"דרכיכם אינן דרכי".

התשובה נמצאת בהמשך הפסוק: "ולא דרכיכם דרכי". מחשבותיו של ה' רחוקות ממחשבותינו רק כל עוד דרכינו אינן דרכיו.

אבל כשדרכיכם דרכי דהיינו ע"י שישים אל לבו בהתבוננות והעמקת הדעת בה' אחד כו' שזו היא דרך הוי"ה והמשכת גילוי ה' אחד בואהבת הנה ע"י תהיינה גם המשכת מחשבותי במחשבותיכם בהתלבשות מחשבה במחשבה כו':

אבל כאשר דרכיכם הן דרכי, כלומר, כאשר האדם שם אל לבו, מתוך התבוננות והעמקת הדעת ב"ה' אחד" וכו' — וזוהי דרכו של הוי"ה — וממשיך את גילוי ה' אחד בתוך "ואהבת", אזי באמצעות כך נמשכת גם מחשבותי בתוך מחשבותיכם, בהתלבשות מחשבה במחשבה כו'.

כאשר אדם הולך בדרכו של ה', באמצעות התבוננות עמוקה ב"ה' אחד" והמשכת ההכרה הזאת לתוך האהבה — "ואהבת" — מחשבותיו של ה' נמשכות בתוך מחשבותיו. המרחק המתואר בפסוק תלוי בדרכיו של האדם, ועבודתו יכולה לגשר עליו.

אהבה בתענוגים

13 והנה עיקר גילוי זה של נקודת הלב בק"ש [בקריאת שמע] ושיהיה גילוי הוי"ה אחד בלבד הוא ואהבת את

הוי"ה³⁴ שיהיה גילוי בחי אהבה בתענוגים³⁵

והנה, עיקר גילוי זה של נקודת הלב בקריאת שמע, והגילוי של "הוי אחד" בלבד, הוא "ואהבת את הוי" — שיהיה גילוי של בחינת אהבה בתענוגים,

לבה של קריאת שמע אינו רק קבלת העובדה שה' אחד, אלא גילוי האמת הזאת בלב, וזוהי המצווה "ואהבת". הצורה הנעלית ביותר של אהבה זו היא "אהבה בתענוגים", ביטוי שמקורו בשיר השירים.

שהיא אהבה עליונה העולה על כולנה להתענג על הוי"ה וכו'. כמ"ש בזהר³⁶ אכלתי יערי עם דבשי³⁷

בק"ש [בקריאת שמע].³⁸

שהיא האהבה הנעלית מכולן, להתענג על הוי"ה וכו'. וכמו שכתוב בזהר: "אכלתי יערי עם דבשי" — בקריאת שמע.

אהבה זו נעלית מכל סוגי האהבה האחרים: אין זו כמיהה לה' ממרחק, אלא התענגות בו. הוזהר מפרש את הפסוק "אכלתי יערי עם דבשי" על התפילה ועל קריאת שמע, וה"דבש" הוא קריאת שמע.

14 ודבשי היינו מתיקות ותענוג כי מאחר שיהיה גילוי הוי"ה אחד בלבד שאין עוד מלבדו³⁹ ואין חיים

אחרים ותענוג אחר כלל רק כי הוא חיך⁴⁰ שהוא מקור החיים ומקור התענוגים.⁴¹

"דבשי" פירושו מתיקות ותענוג. כאשר מתגלה בלבד ש"הוי אחד", ש"אין עוד מלבדו", ושאין כלל חיים אחרים ותענוג אחר, אלא "כי הוא חיך" — שהרי הוא מקור החיים ומקור התענוגים.

הדבש מסמל מתיקות ותענוג. כאשר אחדות ה' מתגלה בלבד של אדם, הוא רואה שאין חיים ואין תענוג מלבד ה', "כי הוא חיך". מכיון שהי' הוא מקורם של כל החיים ושל כל ההנאה, התענוגות בו היא התענוגות במקורו של כל תענוג.

15 ולזאת תהיה אהבתו להוי"ה כאדם האוהב את חייו ממש שאהבה זו היא מעצמות הנפש. כך תהיה

אהבת ה' תקועה בלבד.

לכן אהבתו להוי"ה תהיה כמו אהבתו של אדם לחייו ממש, שכן אהבה זו נובעת מעצם הנפש. כך תהיה אהבת ה' קבועה בלבד.

אדם אוהב את חייו לא מתוך שיקולים והיגיון, אלא מעומק הווייתו. כאשר האדם מכיר בה' כמקור חייו האמיתי, אהבתו אליו נעשית כזו: היא קבועה בלבד באותה עוצמה שבה אהבת החיים עצמה קבועה בו.

ולזאת יתענג על ה' מקור התענוגים ושש ושמח בעבודתו כי קרבת אלהים טוב⁴² לו. וכמ"ש טעמו וראו כי טוב⁴³ ה'.

לכן יתענג בה', מקור התענוגות, וישמח ויגיל בעבודתו, שכן קרבת אלקים טובה לו. וכמו שכתוב: "טעמו וראו כי טוב ה'".

אדם כזה מתענג בה' וישמח בעבודתו, מפני שקרבת אלקים היא הטוב שלו. הפסוק "טעמו וראו כי טוב ה'" מתאר את טעימת האלוקות הזאת.

וזהו אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש⁴⁴ דהיינו שיהי' [שיהיה] דבש בחי' אכלתי יערי עם דבשי בקיום הק"ש [הקריאת שמע] בגילוי הוי"ה אחד ואהבת אהבה בתענוגי ע"י ארץ טובה ורחבה היא הרחבת הדעת כו':

וזהו "אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש": שיהיה בה "דבש", בחינת "אכלתי יערי עם דבשי", בקיום קריאת שמע, בגילוי הוי"ה אחד ו"ואהבת" — אהבה בתענוגים; וכל זה נעשה על ידי "ארץ טובה ורחבה", שהיא הרחבת הדעת וכו'.

ה"ארץ טובה ורחבה" שבפסוק 7 מתבררת עתה גם כ"ארץ זבת חלב ודבש". ה"דבש" הוא התענוג שבקריאת שמע: גילוי אחדותו של ה' ואהבה בתענוגים. הוא בא באמצעות ה"ארץ טובה ורחבה", כלומר הרחבת הדעת.

קטע 5 • 16-22

המדבר: פנים ואחור

16 אך כיצד יגיע אדם לבחי' גילוי בחי' זו מאחר שהיה תחלה בבחי' גלות מצרים שנקודת הלב היא

אך כיצד יגיע אדם לגילוי מדרגה זו, מאחר שכתחילה היה במצב של גלות מצרים, שבו נקודת הלב היא

כאן עולה השאלה: כיצד יכול אדם להגיע לאהבה כזאת, אם הוא מתחיל ב"מצרים" — במצב שבו נקודת הלב נסתרת?

בבחי' קטנות ומסותרת ומכוסה בלבושי הנפש הבהמית למשוך אחר חיי הגוף ותענוגיו שהם הם היו אצלו חיים ותענוגים גמורים כל חד לפום מאי דידע בנפשיה.

במצב של קטנות, נסתרת ומכוסה בלבושי הנפש הבהמית, הנמשכת אחר חיי הגוף ותענוגותיו, שהיו בעיניו חיים ותענוג של ממש, כל אחד לפי מה שהוא מכיר בנפשו.

במצב הזה נקודת הלב "קטנה", מכוסה בלבושי הנפש הבהמית המושכים אותה אל חיי הגוף ותענוגותיו. לאדם כזה התענוגות הללו נחווים כחיים וכעונג אמיתיים, כל אחד לפי מה שהוא מכיר בנפשו.

17 ואיך יהפך לבו מן הקצה אל הקצה ומן ההפך אל ההפך לגמרי להיות אהבת ה' תקועה בלבו כחיו ממש.

וכיצד יתהפך לבו מן הקצה אל הקצה, מהיפך להיפך לגמרי, עד שאהבת ה' תהיה קבועה בלבו כחיו ממש?

השינוי הנדרש הוא מוחלט: הלב צריך להתהפך מן הקצה האחד אל הקצה הנגדי, עד שאהבת ה' תהיה קבועה בו כמו אהבת החיים.

הנה על זה נאמר ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף שלא נסעו ממצרים מיד לארץ ישראל אלא דרך המדבר.⁴⁵

על כך נאמר: "ויסב ה' את העם דרך המדבר ים סוף": הם לא נסעו ממצרים ישר לארץ ישראל, אלא עברו דרך המדבר.

התשובה טמונה במסלול היציאה ממצרים. ה' לא הוביל את ישראל ישר ממצרים לארץ ישראל, אלא הסב אותם דרך המדבר; גם המסע הפנימי עובר דרך שלב של "מדבר" לפני שהוא מגיע ל"ארץ טובה ורחבה".

18 וכתוב לכתך אחרי במדבר⁴⁶ שבחי המדבר הוא⁴⁷ בחינת אחרי ה'. והענין כי הנה יש בקדושה בחי פנים ואחור.

וכתוב: "לכתך אחרי במדבר" — בחינת המדבר היא בחינת "אחרי ה'". והעניין הוא, שבקדושה יש בחינת פנים ובחינת אחור.

ירמיהו מתאר את הליכת ישראל אחרי ה' במדבר כ"לכתך אחרי". אדמו"ר הזקן מזהה את המדבר עם בחינת "אחרי ה'", מאותו שורש של "אחור". בקדושה יש "פנים", שבהם האלוקות מתגלה בגלוי, ו"אחור", שבהם היא נמצאת אך אינה נראית.

כמ"ש וראית את אחורי⁴⁸ וגו'. וכתוב מגילה עפה כתובה פנים ואחור⁴⁹ וגו'. וכנודע ליודעי חן שיש שמות שהן בכחי אחוריים והם שמות דקדושה.

כמו שכתוב: "וראית את אחורי" וגו'. וכן כתוב: "מגילה עפה כתובה פנים ואחור" וגו'. וכידוע ליודעי ח"ן, יש שמות שהם בבחינת אחוריים, והם שמות של קדושה.

הכתוב מדבר על "אחוריו" של ה': למשה נאמר "וראית את אחורי". כמו כן, הכתוב מדבר על מגילה הכתובה "פנים ואחור". ובקבלה יש שמות קדושים בצורת "אחוריים". נמצא שגם ה"אחור" הוא קדושה, אלא שהיא פחות גלויה.

19 וכך יש בנפש האלהית פנים ואחור. פנים הוא בחי פנימיות הלב ששורה ומתגלה בו בחי הוי"ה אחד בגילוי ממש שזהו חיותו וקיומו והוא הוא שעשועיו ותענוגיו וחדות⁵⁰ ה' ממש היא מעוזו.

כך גם בנפש האלקית יש פנים ואחור. הפנים הם פנימיות הלב, שבה שורה ומתגלה ממש הגילוי של "הוי" אחד". זהו חיו וקיומו, וזה עצמו שעשועיו ותענוגיו; ו"חדות ה'" ממש היא מעוזו.

גם לנפש האלקית יש פנים ואחור. ה"פנים" שלה הם פנימיות הלב, שבה אחדות ה' מתגלה בגלוי, כך שהאלקות היא עצם חיו ותענוגו של האדם, כדברי נחמיה: "חדות ה' היא מעוזכם".

20 ובחיי אחר הוא שאינו מתגלה בו כל כך בבחי' חיות ותענוג רק שהוא מכריח וכופה את לבו להטות לבבו אליו יתברך ולאהבה אותו.

וה"אחר" הוא מצב שבו החיות והתענוג אינם מתגלים בו במידה רבה; הוא רק מכריח וכופה את לבו להפנות את לבו אליו יתברך ולאהוב אותו.

"אחר" הוא מצב שבו האדם אינו חש את האלוקות כחיות וכענוג. למרות זאת, הוא מפנה את לבו אל ה' ואוהב אותו, אך עושה זאת מתוך כפייה.

וזהו לעשותה לאהבה⁵¹ שהיא אהבה העשויה בלב ע"י התבוננות ג"כ שמתבונן ומעמיק דעת בה' אחד ואיך שהוא חיי החיים ומקור התענוגים אשר ע"כ יאתה כו'.

וזהו "לעשותה לאהבה": זו אהבה עשויה בלב, גם באמצעות התבוננות — האדם מתבונן ומעמיק את דעתו ב"ה' אחד", ובכך שהוא חיי החיים ומקור התענוגים, ולכן ראוי וכו'.

הפסוק אומר "לעשותה, לאהבה", ואדמו"ר הזקן מפרש זאת כאהבה "עשויה": אהבה שנוצרת בלב באמצעות התבוננות באחדות ה', בכך שהוא חיי החיים ומקור כל התענוגים, ולכן ראוי לאהוב אותו. גם אהבה זו באה באמצעות התבוננות, אך, כפי שיוסבר בפסקה הבאה, היא שולטת בלב בלי למלא אותו.

21 ואעפ"כ [ואף על פי כן] לא מפני זה תהיה אהבה זו לבדה ממלא כל תוכיות הלב שלא להיות שום חפץ ורצון אחר כלל

ובכל זאת, אין פירוש הדבר שאהבה זו לבדה תמלא את כל פנימיות הלב, עד שלא יהיה בו שום חפץ או רצון אחר כלל;

גם כך, אהבה שנוצרה באמצעות התבוננות אינה ממלאת את הלב כולו; רצונות אחרים נותרים לצדה.

אלא שאהבה זו היא המושלת בלב ע"י המוח השליט על הלב שליט דוקא והוא בחי' אתכפייא סטרא אחרא ולא בחי' אתהפכא כנ"ל.

אלא שאהבה זו היא השולטת בלב באמצעות המוח, השולט בלב — "שולט" דווקא. זוהי בחינת אתכפייא של הסטרא אחרא, ולא בחינת אתהפכא, כנזכר לעיל.

אהבה זו מכוונת את הלב מלמעלה, באמצעות שליטת המוח בלב, בלי לשנות את הלב עצמו. זוהי אתכפייא: הסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה, מוכנע אך אינו מתהפך, שלא כמו באתהפכא, שבה הלב עצמו משתנה.

22 והמשכיל יבין שיש בזה כמה מדרגות זו למעלה מזו. דהיינו שהגם שיעורר את האהבה בלבו עד שתחפץ באמת להתפשט מלבושי נוגה להיות בכל לבבך ובכל נפשך התלכשות מחשבה במחשבה כנ"ל.

המשכיל יבין שיש בכך כמה מדרגות, זו למעלה מזו. כלומר, אף שהוא עשוי לעורר את האהבה שבלבו עד שהיא מבקשת באמת להתפשט מלבושי נוגה, כדי שיהיו "בכל לבבך ובכל נפשך" — התלכשות של מחשבה במחשבה, כנזכר לעיל,

יש בכך מדרגות רבות. אדם עשוי לעורר אהבה חזקה דיה, עד שהוא מבקש באמת להסיר את לבושי הנוגה של נפשו הבהמית ולעבוד את ה' "בכל לבבך ובכל נפשך", כשהמחשבה שלו מלוכשת במחשבת ה'.

עם כל זה עדיין לא נתפשטה מלבושי נוגה לגמרי למאוס ברע רק שע"י התבוננות השכל מכריח ומחייב את הנפש לצאת מנרתקה עד שלבושי נוגה הם

אף על פי כן, היא עדיין לא התפשטה לגמרי מלבושי נוגה, עד כדי מאיסת הרע. אלא שעל ידי התבוננות השכל הוא מכריח ומחייב את הנפש לצאת מנרתיקה, עד שלבושי נוגה הם

ובכל זאת, הוא עדיין לא הסיר את הלבושים האלה לחלוטין, עד כדי תיעוב הרע. הוא רק מכריח את הנפש, באמצעות התבוננות, "לצאת מנרתיקה", כלומר מן הכיסוי שלה.

אצלו בעת ההיא בבחי' שינה שהרע כפוף ובטל אצלו ונקי בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב⁵² באהבה הטבעית שבשרש נפשו. וביצר הרע לאתכפייא סט"א [סטרא אחרא] כו'.

אצלו באותה שעה בבחינת שינה, כך שהרע כפוף ובטל בו. זהו פירוש "בכל לבבך — בשני יצריך": "ביצר טוב", באמצעות האהבה הטבעית שבשרש נפשו, "וביצר הרע" — כדי להכניע את הסטרא אחרא, וכן הלאה.

באותם זמנים לבושי הנוגה "ישנים" בו: הרע מוכנע ואינו פעיל, אך הוא עדיין קיים. זהו פירוש דברי המשנה "בכל לבבך — בשני יצריך": ביצר הטוב, באמצעות האהבה הטבעית שבנפש, וביצר הרע, על ידי הכנעת הסטרא אחרא.

אבל עדיין אינו בבחי' לאתהפכא חשוכא לנהורא כנ"ל. דהיינו שאין לו אלא לב א' כו'.

אבל הוא עדיין אינו בבחינת הפיכת החושך לאור, כנזכר לעיל, כלומר, אין לו אלא לב אחד, וכן הלאה.

הוא עדיין לא הגיע למדרגת אתכפייא והפיכת החושך לאור, שמשמעותה שיש לו רק "לב אחד", בלי שנותר בו רצון מנוגד.

קטע 6 • 231-26

לב אחד והדרך אליו

23 והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **שאמרו השבטים ליעקב כשם שאין בלבך אלא אחד**⁵³ **כן אין בלבנו**

אלא וכו'

והנה אמרו חז"ל שהשבטים אמרו ליעקב: "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד" וכו'.

חז"ל מספרים שעל ערש דווי חשש יעקב שמא אחד מבניו אינו ראוי, והם השיבו באמירת קריאת שמע: "כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד".

כי יעקב הוא ישראל שהוא בחי' ומדרגה העליונה שאין לו אלא לב אחד ומתענג על הוי"ה כנ"ל.

כי יעקב הוא ישראל, שהיא הבחינה והמדרגה העליונה, שאין לו אלא לב אחד והוא מתענג על הוי', כנזכר לעיל.

יעקב הוא "ישראל", המדרגה העליונה: יש לו "לב אחד", שכל כולו נתון לה', והוא מתענג על הוי', כפי שתואר לעיל. ה"אחד" שבו הוא מדרגת השינוי, אתכפא.

24 וכך השבטים שהם כללות הנשמות עד סוף כל הדורות גם בחי' הבינונים שהם למטה ממדרגה זו

אעפ"כ [אף על פי כן] **אין בלבנו אלא אחד.**

וכך גם השבטים, שהם כלל הנשמות עד סוף כל הדורות, ובכללם בחינת הבינונים, הנמצאים למטה ממדרגה זו — ואף על פי כן, "אין בלבנו אלא אחד".

השבטים, בני יעקב, מייצגים את כלל נשמות ישראל עד סוף כל הדורות, ובכללן הבינונים — אנשים "בינוניים" שהרע שבהם נכבש אך לא נהפך לטוב. גם הם יכולים לומר באמת: "אין בלבנו אלא אחד".

והיינו בחינת אתכפא שעי"ז נעשה ג"כ גילוי הוי"ה אחד בכל לבבך ובכל נפשך והתלבשות מחשבה במחשבה כנ"ל.

וזוהי בחינת אתכפא, שבאמצעותה מתגלה גם "הוי' אחד" — "בכל לבבך ובכל נפשך" — וכן התלבשות מחשבה במחשבה, כנזכר לעיל.

ה"אחד" שבהם מתגלה באמצעות אתכפא: כשהם כובשים את הרצונות המתנגדים, גם הם מגלים את אחדות ה' בכל לבם ובכל נפשם, וגם מחשבתם מתלבשת במחשבת ה'.

25 והיא היא הדרך שיכור לו האדם⁵⁴ **להתבונן בעומק שכלו ותבונתו בה' אחד כפי אשר תוכל נפשו שאת**

שעי"ז יכוף ויטה

וזו הדרך שעל האדם לבחור לעצמו: להתבונן בעומק שכלו וכינתו בכך שה' אחד, כפי שנפשו מסוגלת לשאת, ומתוך כך יכופף ויטה

זו אפוא "הדרך שעל האדם לבחור לעצמו", כלשון המשנה: להתבונן באחדות ה' בעומק רב ככל יכולתו, כדי שלבו ייטה אל ה'.

לכבו לאהבה את ה' ולעמוד נגד כל מונע בשבירת התאוות ובכבישתן על ידי המוח השולט על הלב לאכפיי' [לאכפייא] סט"א [סטרא אחרא] ומזה יעלה ויבא לבחי' אתהפכא כנ"ל.

את לבו לאהבת ה' ולעמוד נגד כל מכשול, בשבירת התאוות ובדיכוי באמצעות השכל השולט על הלב, כדי להכניע את הסטרא אחרא. ומתוך כך יעלה ויגיע לבחינת אתהפכא, כמדובר לעיל.

באמצעות התבוננות כזאת הוא יכול לאהוב את ה', לעמוד נגד כל מכשול ולשבור את תאוותיו, כשהשכל שולט על הלב: זוהי אתכפיא. ומאתכפיא הוא יעלה לאתהפכא, להפיכת הלב.

26 ויהיה גלוי פנימיות נקודת הלב ויאר ה' פניו וגו'. וזהו ואזניך תשמענה⁵⁵ דבר מאחריך לאמר זה הדרך

וגו' שמבחי' אחוריים דקדושה נמשך לאדם שיהא לו דרך ומבוא לגלוי הוי' בפנימיות

ותהיה התגלות של פנימיות נקודת הלב, ויאר ה' פניו וגו'. וזהו [פירוש] "ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר: זה הדרך" וגו': מבחינת האחוריים של הקדושה נמשך לאדם שתהיה לו דרך ומבוא להתגלות הוי' בפנימיות.

בסופו של דבר נקודת הלב הפנימית מתגלה, כפי שנאמר בברכת הכוהנים: "יאר ה' פניו". גם את דברי ישעיהו "ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר: זה הדרך" מפרשים באותו אופן: מן ה"אחוריים" של הקדושה באה הדרך אל ה"פנים", אל ההתגלות הפנימית של ה'.

ולכן נק' ק"ש [קריאת שמע] קבלת עול מלכות שמים עול דוקא שהוא בחי' אתכפיי' [אתכפייא] ובחי' אחרי ה' ילכו כאריה ישאג⁵⁶ וגו':⁵⁷

ולכן קריאת שמע נקראת "קבלת עול מלכות שמים": "עול" דווקא, שהיא בחינת אתכפיא, ובחינת "אחרי ה' ילכו, כאריה ישאג" וגו'.

לכן קריאת שמע נקראת "קבלת עול מלכות שמים": נושאים עול בין שרוצים בכך ובין שלא, וזוהי אתכפיא, "ללכת אחרי ה'". דברי הושע "אחרי ה' ילכו, כאריה ישאג" מתארים הליכה בעקבות ה' מן ה"אחוריים".

קטע 7 • 271-31

השם והכיסא נעשים שלמים

27 והנה עול זה הוא קבלת מדת מלכותו ית' מלכות שמים. כי הנה נודע כי אין מלך בלא עם⁵⁸ עוממות

כו'. ואין זה אלא כמ"ש להודיע לבני האדם⁵⁹ גבורותיו וכבוד הדר מלכותו.

הנה, עול זה הוא קבלת מידת מלכותו יתברך — מלכות שמים. ידוע ש"אין מלך בלא עם": עם הוא מלשון עוממות, וכו'. וכל זה אינו אלא כפי שנאמר: "להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו".

ה"עול" שמקבלים בקריאת שמע הוא מלכותו של הקב"ה, מלכות. מלך זקוק לעם; את המילה "עם" קושר אדמו"ר הזקן למילה "עוממות" — כגחלים שאורן עומעם: העם מורכב ממני שרחוקים מן המלך ונפרדים ממנו. הפסוק מזכיר את "גבורותיו" של הקב"ה יחד עם "כבוד הדר מלכותו", ובחלק הבא מוסבר כיצד האחד מאפשר את השני.

שלחיות כבוד הדר מלכותו הן הן גבורותיו וצמצומים רבים ועצומים להעלים ולהסתיר אוא"ס [אור אין

סוף] ב"ה שיהיה נראה דבר יש ונפרד ועם עוממות כו' כדי שיהי' [שיהיה] שמו נקי מלך עליהם

כדי שיהיה "כבוד הדר מלכותו", דרושות דווקא "גבורותיו" — צמצומים רבים ועצומים, המעלימים ומסתירים את אור אין סוף ברוך הוא, כדי שהדבר יראה כיש ונפרד, ויהיה עם שהוא בכחינת עוממות, וכו', כדי ששמו ייקרא מלך עליהם;

מלכותו של הקב"ה דורשת את "גבורותיו": צמצומים רבים ועצומים המסתירים את אור אין סוף, כדי שהנבראים יראו כקיימים בפני עצמם ונפרדים ממנו — עם "עוממות" שעליו אפשר לקרוא לו מלך.

כי באמת כולא קמיה כלא חשיב⁶⁰ ואתערותא דלעילא זו צריך להיות באתערותא דלתתא ג"כ בחי' צמצומים והסתלקות והן הם בחי' גבורת האדם להתגבר נגד כל מונע בסור מרע ולא תתורו אחרי לבבכם⁶¹ עוצם עיניו⁶² וגו'

שהרי באמת, "כולא קמיה כלא חשיב". ואתערותא דלעילא זו צריכה לבוא גם באמצעות אתערותא דלתתא שהיא בכחינת צמצומים והסתלקות. זו היא בחינת גבורת האדם: להתגבר על כל מונע, ב"סור מרע", ב"ולא תתורו אחרי לבבכם", ב"עוצם עיניו", וכו';

באמת, הכול נחשב לאין לפניו; ההסתר קיים כדי שתהיה מלכות. עבודת האדם צריכה להתאים לכך: גם האתערותא דלתתא צריכה להיות בכחינת צמצום ואיפוק — גבורתו שלו להתגבר על כל מכשול, בסור מרע, באי"תעיה אחר הלב ובעצימת עיניו מראיית רע.

ובועשה טוב אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד⁶³ ונקי עובד אלהים⁶⁴ מפני אחת היתירה על הרגילות כו'. וע"י זה מקיים שום תשים עליך מלך⁶⁵ וגו':

וב"עשה טוב" — "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד"; והוא נקרא "עובד אלקים" משום הפעם האחת הנוספת מעבר להרגלו, וכו'. ועל ידי כך הוא מקיים "שום תשים עליך מלך", וכו'.

בצד של "עשה טוב", המאמץ הוא לחרוג מן ההרגל: הגמרא אומרת שמי שחוזר על לימודו מאה ואחת פעמים, ולא מאה פעמים, נקרא "עובד אלקים". באמצעות התגברות זו על עצמו מקיים האדם "שום תשים עליך מלך" — הוא ממליך את הקב"ה על עצמו.

28 והנה ע"י כל זה נעשה השם שלם והכסא שלם. כי הנה השם הוא בחי' הוי"ה ב"ה

כעת, באמצעות כל זה, נעשים השם והכיסא שלמים. שכן השם הוא בחינת הוי", ברוך הוא,

המאמר חוזר אל פתיחתו: באמצעות העבודה הזאת נעשים "השם" ו"כיסאו" של ה' שלמים. השם הוא הוי", שארבע אותיותיו מציינות דרגות של התגלות.

דהיינו י"ה הוא למעלה מן ההשתלשלות ונקי' עלמא דאתכסייא חכים ולא בחכמה ידיעא מבין ולא⁶⁶ כו'. וי"ה הוא בחי' עלמא דאתגלייא. כי הוא"ו היא המשכה להיות ה"א שהוא עלמא דאתגלייא.

כלומר, י"ה הוא למעלה מהשתלשלות ונקרא "העולם המכוסה" — חכם, אך לא בחכמה ידועה; מבין, אך לא וכו'. וי"ה היא בחינת "העולם הגלוי", שכן הו' היא המשכה, כדי שתהיה ה', שהיא העולם הגלוי.

שתי האותיות הראשונות, י"ה, הן למעלה מהשתלשלות — "העולם המכוסה", המתואר כ"חכם, אך לא בחכמה ידועה": חכמת ה' שאי אפשר להשיגה. שתי האותיות האחרונות, וי"ה, הן "העולם הגלוי": הו', שהיא המשכה, מורידה את האור אל ה' האחרונה, העולם הגלוי.

29 והנה כתיב את השמים ואת הארץ אני מלא⁶⁷ נאם ה' שמה שהוא מלא את השמים ואת הארץ הוא נאם ה'

והנה כתוב: "את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה'" — כלומר, מה שממלא את השמים ואת הארץ הוא "נאם ה'", אמירתו של ה'.

את דברי ירמיהו "את השמים ואת הארץ אני מלא, נאם ה'" קוראים כתיאור של מה שממלא את הבריאה: אמירתו של ה', דברו.

שהוא בחי' דבר ה'. וזהו ע"י אתערותא דלתתא את ה' האמרת אתה עשית אותו אומר כנ"ל.⁶⁸

והיינו בחינת דבר ה'. והדבר הזה בא באמצעות אתערותא דלתתא: "את ה' האמרת" — אתה עשית אותו למי שאומר, כפי שנתבאר לעיל.

"דבר ה'" הוא בחינת מלכות, שבאמצעותה ה' מדבר את העולם אל תוך המציאות. הדבר הזה בא באמצעות אתערותא דלתתא: בפסוק "את ה' האמרת היום", המילה "האמרת" נגזרת משורש "אמר", והיא נקראת במשמעות של "עשית אותו למי שאומר". בקבלת מלכותו, ישראל מביאים לידי כך שדברו של ה' ימשול בעולם.

30 והיינו ע"י גילוי הוי"ה אחד בכל לבבך ובכל נפשך התלבשות מחשבה כו'. והוא גלוי הוי"ה למטה בלב כמו למעלה במוח כי מתחלה היה המוח שליט על הלב^{69,70} על דייקא.

כלומר, על ידי גילוי "הוי" אחד" "בכל לבבך ובכל נפשך", בהתלבשות המחשבה וכו'. זהו גילוי הוי"ה למטה, בלב, כפי שהוא למעלה, במוח. בתחילה המוח שלט על הלב — "עלי דווקא;

האתערותא דלתתא היא גילוי אחדותו של ה' בכל הלב והנפש, והתלבשות המחשבה במחשבת ה'. זהו גילוי ה' בלב, למטה, כפי שהוא במוח, למעלה. בתחילה המוח שולט רק "עלי הלב, מלמעלה, וזהו אתכפא.

ואח"כ מתפשט ויורד הדעת שבמוח אל פנימיות הלב ותוכיותו להיות תוכו ותוך תוכו ופנימיותו רצוף אהבה⁷¹ לה' לבדו בחי' אתהפכא כו'.

ואחר כך הדעת שבמוח מתפשטת ויורדת אל פנימיות הלב ותוכו, עד שתוכו ותוך תוכו ופנימיותו יהיו "רצופים אהבה" לה' לבדו — בחינת אתהפכא וכו'.

בהמשך הדעת שבמוח יורדת אל תוך הלב ממש, עד שעומק פנימיותו "רצוף אהבה" לה' לבדו — ביטוי משיר השירים. וזהו אתהפכא, שינוי מהות.

ובאתערותא זו דלתתא אתערותא דלעילא שם י"ה שיורד ומתפשט מהעלם אל הגילוי לעלמין דאתגלייא הנמשכים מבחי' ו"ה וזהו השם שלם.

ועל ידי אתערותא זו דלתתא באה אתערותא דלעילא: שם י"ה יורד ומתפשט מן העלם אל הגילוי, אל העולמות הנגלים (עלמין דאתגליא), הנמשכים מבחינת ו"ה. וזהו "השם שלם".

אתערותא דלתתא זו מביאה אתערותא דלעילא: י"ה שבשם, העולם הנעלם, יורד ומתגלה בעולמות הנגלים של ו"ה. צירוף שני חלקי השם הוא "השם שלם".

31 וענין הכסא שלם הוא בחי' כסא מלכותו⁷² שום תשים עליך מלך⁷³ כו'. וכמ"ש מושיב מלכים לכסא.⁷⁴ וכתוב וישב ה' מלך לעולם⁷⁵ כנ"ל.

והענין של "הכיסא שלם" הוא בחינת כיסא מלכותו: "שום תשים עליך מלך" וכו'. וכמו שכתוב: "מושיב מלכים לכיסא"; וכן כתוב: "וישב ה' מלך לעולם", כנזכר לעיל.

"הכיסא שלם" מתייחס לכיסא מלכותו של ה', שאדם מקים באמצעות "שום תשים עליך מלך" — כשהוא ממליך אותו על עצמו. בהמשך מובאים הפסוקים "מושיב מלכים לכיסא" ו"וישב ה' מלך לעולם": שניהם עוסקים בישיבה על כיסא, והחלק הבא מסביר את משמעותה.

ובחי' ישיבה⁷⁶ כלפי מעלה היא בחי' השפלה והורדה ממדרגה למדרגה כמו שע"י ישיבת האדם בגשמיות ע"ד משל משפיל אחוריו כנ"ל.

וישיבה, כשהיא נאמרת כלפי מעלה, היא בחינת השפלה והורדה מדרגה לדרגה. בדומה לכך, כשאדם יושב בגשמיות, כביכול, הוא משפיל את חלקו האחורי, כנזכר לעיל.

"ישיבה" כשהיא נאמרת על ה' פירושה שהוא משפיל את עצמו ויורד מדרגה לדרגה. אדם היושב מנמיך את גופו, את "אחוריו"; כך גם "ישיבתו" של ה' על הכיסא מבטאת את ירידתו.

כך הוא בחי' ירידת והמשכת גלוי הוי"ה לבחי' אחוריים ע"י שכופה לבו כנ"ל. וקיום כל מצות המלך שהם גשמיות ונק' בשם בחי' אחוריים

כך גם ירידת גילוי הוי" והמשכתו לבחינת אחוריים נעשות על ידי שהוא כופה את לבו, כנזכר לעיל; וכן קיום כל מצוות המלך, שהן גשמיות ונקראות בשם בחינת אחוריים,

גילוי ה' יורד אל ה"אחוריים" כאשר אדם כופה את לבו, בדרך של אתכפא. כך גם המצוות הגשמיות, פקודותיו של המלך המתקיימות בדברים גשמיים, נקראות "אחוריים".

וכמ"ש מגילה ע"פ ⁷⁷ כתובה פנים ואחור ⁷⁸ וגו'. ואעפ"כ [ואף על פי כן] הן הם רמ"ח אברין דמלכא כאדם האוחז בחבירו באחד מאבריו ומושכו וממשיכו כנ"ל:

וכמו שכתוב: "מגילה ע"פ, כתובה פנים ואחור" וכו'. ואף על פי כן, הן הן רמ"ח איבריו של המלך, כמו אדם האוחז בחברו באחד מאיבריו ומושך אותו ומקרב אותו אליו, כנזכר לעיל.

המגילה הכתובה "פנים ואחור" מלמדת שגם לתורה יש בחינת "אחור". ואף על פי כן, המצוות הגשמיות הן "רמ"ח איבריו של המלך": האוחז באדם באחד מאיבריו אוחז בו כולו; וכך, המקיים מצווה, גם אם היא גשמית, אוחז בה עצמו ומקרב אותו אליו.

קטע 8 • 321-35

עמלק, עורפה של הקליפה

32 אך הנה זה לעומת זה עשה ⁷⁹ אלקים שיש פנים ואחור בקליפה ג"כ כמו בקדושה ויניקתם ואחיזתם באחוריים דקדושה.

אך "ה' עשה את זה לעומת זה": גם בקליפה יש פנים ואחור, כמו בקדושה, והיא יונקת ונאחזת באחוריים של הקדושה.

"ה' עשה את זה לעומת זה": לכל מה שקיים בקדושה יש מקבילה בקליפה, הכוחות המסתירים את האלוקות. גם בקליפה יש פנים ואחור, והיא יונקת ונאחזת ב"אחור" של הקדושה, במקום שבו האלוקות מתגלה פחות מכול.

והנה ראשית גוים עמלק ⁸⁰ שהוא בחי' עורף דקליפה. ולכן נקי עמלק ע"ם מל"ק ⁸¹ שמליקה מן העורף. והנה, "ראשית גוים עמלק", והוא בחינת העורף של הקליפה. לכן הוא נקרא עמלק: "עם מליק", משום שמליקה נעשית מן העורף.

עמלק, המכונה בנבואת בלעם "ראשית גוים", הוא "העורף" של הקליפה. את שמו דורשים כ"עם מליק", כלומר עם שמולק, על שם המליקה — דרך השחיטה של עוף לקרבן, בנקיבת העורף.

33 וביאור הענין כי מעלת ישראל כי עם קשה עורף הוא שלכן בקש משה וסלחת ⁸² שהם מבחי' עורף דקדושה שיש להם התגברות בחי' אחרי הוי"ה ילכו ⁸³

ביאור העניין: מעלתם של ישראל היא "כי עם קשה עורף הוא", ומשום כך ביקש משה "וסלחת", שכן הם מבחינת עורף שבקדושה, ויש בהם כוח להתגבר — בחינת "אחרי הוי"ה ילכו",

מעלתם של ישראל היא התכונה המקבילה שבקדושה. כשמשו ביקש סליחה על העם, נימוקו היה "כי עם קשה עורף הוא". ישראל הם בחינת "עורף" שבקדושה: יש בהם כוח ללכת "אחרי הוי"ה" גם כשאינם חשים בו.

שיכולים לכופ את הלב בשבירת התאוות וכבישתן ולעמוד נגד כל מונע בהתגברות ובחוזק ונק' בחי' עורף שהעורף הוא המחבר ומקשר המוחין שכראש להיות להם התפשטות

כי הם יכולים לכפות את הלב, לשבור את התאוות ולכבוש אותן, ולעמוד מול כל מונע בכוח ובנחישות. בחינה זו נקראת עורף, שכן העורף מחבר ומקשר את המוחין שכראש, כדי שיוכלו להתפשט

כוח זה מאפשר לכפות את הלב, לשבור את התאוות ולעמוד בנחישות מול כל מונע. הוא נקרא "עורף", מפני שהצוואר מחבר בין הראש לגוף, וכך המוח יכול להתפשט בגוף.

בגוף שעיי"ז נמשך אל הלב להטות לבב האיש ולהפכו מן ההפוך אל ההפוך לגמרי מאחר שמגילוי בחי' אחרי ה' יבא אח"כ לגילוי בחי' פנימיות כו'

אל תוך הגוף, ועל ידי כך נמשכת ההבנה אל הלב, להטות את לב האדם ולהפוך אותו לגמרי מצד אחד אל הצד ההפוך ממנו; שכן לאחר גילוי בחינת "אחרי ה'" יבוא בהמשך גילוי הפנימיות, וכו'.

באמצעות החיבור הזה מגיעה הבנת המוח אל הלב ויכולה להפוך אותו לגמרי. כך ה"אחור" שבקדושה, "אחרי ה'", נעשה הדרך לגילוי הפנימיות.

וזה לעומת זה הוא בחי' עמלק הוא עורף הקשה שבקליפה דהיינו שגם אם לבבו יבין בעבודת ה' שכך יאתה כו'

לעומת זאת, בחינת עמלק היא העורף הקשה שבקליפה: כלומר, גם אם לבו מבין בעבודת ה' שכך ראוי לנהוג, וכו', עמלק הוא ההפך: העורף הקשה שבקליפה. גם כשהלב מבין כיצד ראוי לעבוד את ה', כוח זה מונע מן ההבנה לפעול על האדם.

לא די שאינו מכריח את לבו לכופו ולהטותו לאהבת ה' אלא אף גם זאת שעושה ההפוך לגמרי. וזהו ויזנב כך כל הנחשלים אחריך⁸⁴ דייקא בחי' אחוריים דקדושה.

לא זו בלבד שאינו כופה את לבו ומטה אותו לאהבת ה', אלא הוא אף עושה את ההפך הגמור. וזהו "ויזנב כך כל הנחשלים אחריך" — "אחריך" דווקא: בחינת האחוריים שבקדושה.

הדבר אינו רק מונע מן האדם להטות את לבו אל ה'; הוא גורם לו לעשות את ההפך הגמור ממה שהוא מבין. לכן עמלק תקף את "הנחשלים אחריך": אחיזתו היא ב"אחור" שבקדושה.

34 והנה זו היא רק בחי' חוצפה בלי טעם ובלי דעת שעושה ההפוך מן הדעת וזהו לשון עמלק ע"ם מל"ק

הנה, זו רק בחינה של חוצפה חסרת טעם ודעת, הפועלת בניגוד לדעת. וזהו פירוש השם עמלק: עם מל"ק,

תכונה זו היא חוצפה גמורה, בלי טעם או הבנה, העושה את ההפך ממה שיודעים. זהו פירוש השם עמלק על דרך "עם מל"ק".

שהוא בחי' מליקה וכריתה ממול העורף⁸⁵ דקדושה שהוא המכרית ומפסיק הקשר וההתחברות שבין הראש ומוחין להתפשטותם בלב.

שהיא בחינה של מליקה וכריתה "מול העורף" של הקדושה, שכן היא הכוררת ומנתקת את הקשר והחיבור שבין הראש והמוחין לבין התפשטותם בלב.

מליקה נעשתה "מול העורף" של עוף הקרבן. עמלק "מולק" את עורפה של הקדושה: הוא מנתק את הקשר בין הראש, המוח, לבין התפשטותו בלב, כך שההכנה אינה משפיעה עוד על הלב.

35 וכך היה עמלק שידע וראה את כל הנסים שנעשו לישראל ואעפ"כ [ואף על פי כן] מלאו לבו⁸⁶ לגשת אתם למלחמה.

כך היה אצל עמלק: הוא ידע וראה את כל הנסים שנעשו לישראל, ובכל זאת "גבה לבו" לגשת אליהם למלחמה.

מלחמת עמלק מבטאת את התכונה הזאת. הוא ידע וראה את כל הנסים שנעשו לישראל, ובכל זאת גבה לבו לתקוף אותם. הוא לא פעל מתוך חוסר ידיעה, אלא התרסה לנוכח מה שידע.

משא"כ פרעה אמר לא ידעתי את⁸⁷ ה' ובמופתים היה לב פרעה נכנע לולי כי ה' אמר

לא כך היה אצל פרעה: הוא אמר "איני יודע את ה'", ואלמלא אמר ה', לבו של פרעה היה נכנע לנוכח המופתים;

פרעה היה שונה. הוא אמר: "איני יודע את ה'" — הוא לא ידע, ומופתים של המכות היו מכניעים את לבו אילו ה' לא היה מכביד אותו.

כי אני הכבדתי את לבו⁸⁸ וזה היה עונשו כו' כמבואר בספרים. וכן כל העכו"ם [העובדי כוכבים ומזלות] הקליפות מסתירים ומכסים מהם קדושת ה' מפני שמשוקעים בקליפות ההם.

"כי אני הכבדתי את לבו"; וזה היה עונשו, כפי שמבואר בספרים. וכך גם אצל עובדי כוכבים ומזלות: הקליפות מסתירות ומכסות מהם את קדושת ה', מפני שהם שקועים באותן קליפות.

הכבדת לבו של פרעה עצמה הייתה עונשו, כפי שמבואר בספרים. כך גם אצל עובדי האלילים: הם אינם מכירים בקדושת ה' מפני שהיא מוסתרת מהם; הקליפות שהם שקועים בהן מסתירות מהם את הקדושה. עמלק, לעומת זאת, ידע ובכל זאת התרס.

אבל ראשית גוים עמלק⁸⁹ וזרעו של עמלק פיי הזריעה שלו שזרעה בישראל להיות להם בחי' זו

אבל "ראשית גוים עמלק", ו"זרעו של עמלק" פירושו הזריעה שלו — מה שזרע בישראל, כדי שתהיה בהם תכונה זו,

עמלק, "ראשית גוים", הוא שורש החוצפה הזאת. "זרעו של עמלק" מתפרש כדבר שזרע בתוך ישראל: אותה תכונה של פעולה נגד מה שאדם יודע.

וצריך להיות מלחמה בעמלק מדור דור⁹⁰ שבכל דור יש בחי' יציאת מצרים וצריך ללכת תחלה בבחי' אחרי ה'.

ולכן צריכה להיות מלחמה בעמלק "מדור דור", שכן בכל דור יש בחינה של יציאת מצרים, וצריך ללכת תחילה בדרך של "אחרי ה'".

לכן המלחמה בעמלק היא "מדור דור". בכל דור אדם יוצא מ"מצרים", ועליו ללכת תחילה בדרך של "אחרי ה'" — ה"אחוריים", שבהם יש לעמלק אחיזה.

קטע 9 • 361

מחיית עמלק

36 והנה בזמן הגלות שההילוך הוא בבחי' אחרי ה' כתיב מחה אמחה את זכר עמלק.⁹¹ מלחמה להוי"ה

בעמלק⁹² שלא לאדם המלחמה שיוכל לכובשו שיהי' [שיהיה] גילוי והתפעלות פנימית נקודת הלב

והנה, בזמן הגלות, כשההליכה היא בבחינת "אחרי ה'", נאמר: "מחה אמחה את זכר עמלק". "לה' מלחמה בעמלק" — המלחמה אינה בידי האדם, שיוכל לנצח אותו וכך להביא לגילוי ולעוררות פנימית של נקודת הלב,

בזמן הגלות, כשהאדם עובד את ה' מתוך "אחור", ה' הוא שאומר: "מחה אמחה את זכר עמלק" — המלחמה היא של ה'. האדם אינו יכול בכוחות עצמו לנצח את עמלק, המנתק בין המוח ללב, ולעורר את לבו פנימה.

אלא לה' המלחמה⁹³ ואין כח האדם אלא ביגיעת הנפש בהתבוננות בה' אחד כפי אשר תוכל נפשו שאת ויבקש רחמים מה' שאותה אנו מבקשים בכל תפלת שמ"ע [שמונה עשרה] ברוך אתה וכו' ברוך אתה כו' כנודע.

אלא "לה' המלחמה". כוחו של האדם מתבטא רק בעבודת הנפש ובהתבוננות ב"ה' אחד" ככל שנפשו מסוגלת לשאת, ועליו לבקש רחמים מה'. את זאת אנו מבקשים בכל תפילת שמונה עשרה: "ברוך אתה וכו', "ברוך אתה" וכו', כידוע.

חלקו של האדם הוא להתייגע בהתבוננות באחדות ה' ככל יכולתו, ולהתפלל לרחמי ה' — זהו תוכנו של ברכות תפילת שמונה עשרה. כפי שאמר דוד: "לה' המלחמה".

אך והיה בהניח כו' בארץ כו'. דהיינו כשיגיע לבחי' ארץ טובה ורחבה וחלב ודבש בחי' אהבה בתענוגים אזי תמחה מעצמך את זכר עמלק⁹⁴ ולא תשכח.

אך "והיה בהניח" וכו', "בארץ" וכו': כלומר, כשיגיע לבחינת "ארץ טובה ורחבה", "לחלב ודבש" — לבחינת אהבה בתענוגים — אזי "תמחה" בעצמך "את זכר עמלק", ו"לא תשכח".

כשהאדם מגיע ל"ארץ טובה ורחבה" — להתרחבות הדעת — ול"חלב ודבש" שבה, היינו לאהבה בתענוגים, אז חל הפסוק השני: "תמחה את זכר עמלק" — אתה עצמך — ו"לא תשכח".

שלא יהיה בבחי' שכחה שהיא בחי' אחוריים כו' ואין יניקתם ואחזיתם אלא בבחי' אחוריים. וכמ"ש כל הנחשלים אחריו⁹⁵ וגו'.

[כלומר,] שלא תהיה בבחינת שכחה, שהיא בחינת אחוריים וכו'; יניקתם ואחזיתם של עמלק אינן אלא בבחינת אחוריים. וכמו שנאמר: "כל הנחשלים אחריו" וכו'.

"לא תשכח" פירושו שלא תהיה במצב של שכחה. השכחה שייכת ל"אחור", ואחזיתו של עמלק היא רק ב"אחור", כפי שנאמר: "כל הנחשלים אחריו".

והיינו בדרך בצאתכם ממצרים⁹⁶ דייקא.⁹⁷ משא"כ בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ וגו' שהוא בחינת פנימיות:

וזוהו דווקא "בדרך", בצאתכם ממצרים". אבל אין הדבר כך כאשר "הניח ה' אלקיך לך מכל אויביך מסביב, בארץ" וכו', שהיא בחינת פנימיות.

לכן עמלק תקף "בדרך", בצאתכם ממצרים", בשלב של "אחרי ה'". כאשר ה' "הניח לך... בארץ" — בשלב של גילוי פנימי — אין לעמלק במה להיאחז.

בעבודה

בכל יום אדם יוצא ממצרים הפרטית שלו, ועליו לצפות לעמלק: הכוח שגורם לו לדעת מה נכון ולעשות את ההפך. תשובת המאמר היא להתבונן באחדות ה' בעומק רב ככל שהשכל יכול לשאת, ומתוך ההבנה הזאת להכריח את הלב לאהוב את ה' ולשבור את תאוותיו, לקבל עול מלכות שמים גם בלי להרגיש, ולבקש את רחמי ה' בתפילה. עשייה מעבר להרגל, בפעם המאה ואחת, היא העבודה שמעמידה את ה' למלך. עם הזמן, העבודה הזאת מן ה"אחור" פותחת את ה"פנים" — אהבת ה' שהיא עצם חייו ותענוגו של האדם, ושם אין לעמלק אחיזה.

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר המאמר שיציאת מצרים, והמלחמה בעמלק שבאה אחריה, מתרחשות בכל יום ובכל נשמה?
2. מה ההבדל בין אמונה בלבד, שהיא "מקיפה", לבין הרחבת הדעת, שהיא "פנימית", וכיצד "להאריך באחד" מוביל מזו לזו?
3. כיצד אהבה המוטלת על הלב בכפייה (ה"אחור") יכולה להפוך לדרך לאהבה שהיא עצם חייו של האדם (ה"פנים")?
4. במה שונה חוצפתו של עמלק מ"לא ידעתי את ה'" של פרעה, ומדוע מכנה המאמר את עמלק "עורף" הקליפה?
5. מדוע המלחמה בעמלק היא של ה' בגלות, ואילו "בארץ" האדם מוחה אותו בעצמו?

יציאת מצרים.

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֹמֶלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came
;forth out of Egypt

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

דברי ה' לפני מלחמת שאול בעמלק: "פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים". פסוק נוסף הקושר את ההתקפה ליציאת מצרים.

I Samuel 15:2 שמואל א ט"ו:ב'

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פְּקֻדָּתִי אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּלֶךָ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לוֹ בְּדֶרֶךְ בַּעֲלֹתוֹ מִמְּצָרִים:

Thus saith the L-RD of hosts: I remember that which Amalek
did to Israel, how he set himself against him in the way,
.when he came up out of Egypt

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

"שבית את לבי, אחותי כלה; שבית את לבי באחת מעינייך". המילה "לבבתיני" נגזרת מהמילה "לב", ולכן היא תומכת בכינוי מקור הנשמות "לבו" של ה'.

שיר השירים ד:ט' Song of Songs 4:9

לבבתי אחתי כלה לבבתי באחת מעיניך באחד ענק מצורניך:

Thou hast ravished my heart, my sister, my bride; Thou hast
ravished my heart with one of thine eyes, With one bead of
.thy necklace

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 החיות רצוצא ושוב

”והחיות רצוא ושוב, כמראה הזקן”. הדברים נאמרו על החיות שבמרכבת יחזקאל; כאן נקראת ”חיות” במשמעות של חיות, כוח החיים, היוצא מן הלב ושב אליו.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק:

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 כי שרית עם אלהים

"לא ייקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". השם ישראל מציין מדרגה הגוברת על אלקים.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹקִים
וְעַם־אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'

1 "זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים". הפסוק הפותח את קריאת זכור ואת המאמר הזה.

Deuteronomy 25:17 דברים כ"ה:י"ז

זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֹמֶלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came
;forth out of Egypt

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

2 מלחמה לה' בעמלק מדר דר

נאמר לאחר ניצחונו של יהושע על עמלק: "ה' ילחם בעמלק מדור דור".
אדמו"ר הזקן מפרש את "מדור דור" כמלחמה החוזרת בכל דור ובכל נפש.

שמות "ז:ט"ז Exodus 17:16

וַיֹּאמֶר כִּי־יֵד עַל־פֶּס קָה מִלְחָמָה לְחַוְיָהָהּ בַּעֲמֶלֶק מִדֶּרֶךְ:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to generation'.

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 חייב אדם לראות א"ע כאלו יצא ממצרים

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".
המאמר מרחיב זאת לכל יום, כך ששיצאת מצרים, וממילא גם המלחמה
בעמלק. הן אירוע יומיומי בנפש.

Mishnah Pesachim 10:5 משנה פסחים י"ה'

... מרור, על שום שמִּרְרוּ הַמַּצִּיּוֹת אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בַּמַּצִּיּוֹת. כָּל דּוֹר
 יוֹדֵד חַיִּב אֶדָם לָרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא מִמַּצִּיּוֹת, שְׂנָאֵמֵר (שְׂמוֹת
 יג), וְהַגִּדָה לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְצֵאתִי
 מִמִּצְרָיִם. לְפִיכֵךְ אֲנִתְּנוּ חֻכֵּינִי לְהוֹדוֹת, לְהִלָּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם,
 לְהַלְהִיד, לְבָרֵךְ, לְעֲלֹה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנִּסִּים
 הָהֵאֱלוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב,
 וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל. וּמִשְׁעָבוֹד לְגֹאֲלָה. ...

Rabban Gamaliel used to say: whoever does not make mention of these three things on Pesah does not fulfill his duty. And these are they: the pesah, matzah, and bitter herbs. The pesah because the Omnipresent passed over the houses of our fathers in Egypt. The matzah because our fathers were redeemed from Egypt. The bitter herb because the Egyptians embittered the lives of our fathers in Egypt. In every generation a man is obligated to regard himself as though he personally had gone forth from Egypt, because it ... is

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

4 אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרי'

הפסוק ממקם את התקפת צמלק "בדרך. בצאתכם ממצרים" – מיד לאחר

9 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

"ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה". הפסוק מובא כדי לציין את מדרגת הוי', שהיא למעלה מן ה"כיסא".

Ezekiel 1:26 יחזקאל א':כ"ו

וממעל לרקיע אשר על־ראשם כמראה אבן־ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 "הרוח סוכבת והולכת, ובסיבוביה שבה הרוח". אדמו"ר הזקן שואל את הדימוי לתיאור רוח החיים העוברת בגוף מן הלב וחוזרת אליו.

Ecclesiastes 1:6 קהלת א':ו

הולך אל־דרום וסובב אל־צפון סובב סבב הולך הרוח ועל־סביבתיו שב הרוח:

The wind goeth toward the south, And turneth about unto the north; It turneth about continually in its circuit, And the wind returneth again to its circuits.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 5

11 חלק אלוה ממעל

"מה חלק אלוה ממעל". בחסידות, זהו התיאור הקלאסי של הנפש האלקית כחלק מהי'.

Job 31:2 איוב ל"א:ב'

ומה חלק אלוה ממעל ונתת לי שדי ממרמים:

For what would be the portion of G-d from above, And the heritage of the Almighty from on high?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 "יסודה בהררי קודש". נאמר על עצם הנשמה, ששורשה בקדושה העליונה ביותר.

Psalms 87:1 תהילים פ"ז:א'

לבני־קרח מזמור שיר יסודתו בהררי־קדש:

A Psalm of the sons of Korah; a Song. His foundation is in the holy mountains.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

13 "שבית את לבי בעין אחת מעינייך". אפילו בחינה גלויה אחת של הנשמה מספיקה כדי לשכות את לבו של הי'.

Song of Songs 4:9 שיר השירים ד':ט'

לבבתי אחתי כלָה לבבתי באחת מעיניך באחד עֵנֶק מצורֶיךָ:

Thou hast ravished my heart, my sister, my bride; Thou hast ravished my heart with one of thine eyes, With one bead of thy necklace.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 7

14 ויאמן העם

"והעם האמינו". נאמר במצרים, כאשר משה ואהרן הביאו לראשונה את בשורת הגאולה: האמונה שהייתה לישראל אפילו בגלות.

Exodus 4:31 שמות ד':ל"א

וַיֵּאֱמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקֵד ה' אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת־עֲנָנִים וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

And the people believed; and when they heard that the L-RD had remembered the children of Israel, and that He had seen their affliction, then they bowed their heads and worshipped.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, לא.

15 וישראל מאמינים בני מאמינים

הי אומר למשה, שאמר "הם לא יאמינו לי", שישאל הם "מאמינים בני מאמינים", ומצטט את הפסוק "והעם האמינו". האמונה היא ירושה של ישראל, אפילו בגלות.

Shabbat 97a:4-5 שבת צ"ז א:ד-ה'

אמר ריש לקיש: תחושד בכשרים — לוקה בגופו, דכתיב: "והן לא יאמינו לי וגו'", ונלֵיָא קמי קודשא בריך הוא דמהימני ישראל. אמר לו: הן מאמינים בני מאמינים, ואתה אין סופך להאמין. הן מאמינים, דכתיב: "וַיֵּאֱמֵן הָעָם". בני מאמינים — "וַהֲאֵמִין בִּי". אתה אין סופך להאמין, שְנֵאמַר: "יֵעֹז לֹא הֶאֱמַנְתָּם בִּי וגו'". ממאי דלָקָה, דכתיב: "וַיֵּאמֶר ה' לוֹ עוֹד הָבָא נָא יָדְךָ בְּחִיקֶךָ וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת צז, א.

16 אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה ורחבה

"והעליתי אתכם מעוני מצרים אל ארץ הכנעני... אל ארץ זבת חלב ודבש". ההבטחה לצאת ממצרים.

Exodus 3:17 שמות ג':יז

ואמר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעֲנִי מִצְרַיִם אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, יז. ח.

17 ארץ טובה ורחבה

"להעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה, אל ארץ זבת חלב ודבש". אדמו"ר הזקן מפרש את "ארץ רחבה" כהתרחבות הדעת.

Exodus 3:8 שמות ג':ח'

וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מִדִּהְאֶרֶץ הַהוּא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחְבָּה אֶל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוֹסִי:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד". בתורת החסידות מפרשים זאת כך: אין מציאות מלבדו.

Deuteronomy 4:39 דברים ד':ל"ט

וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד:

know this day, and lay it to thy heart, that the L-RD, He is G-d in heaven above and upon the earth beneath; there is none else.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 הודו וזיוו של שמו לבדו מאיר על הארץ ושמים

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". רק זו שמו, ולא עצמותו, מעניק חיות לשמים ולארץ.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יהללו את שם ה' ביישוב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

24 ברוחב ובעומק

ההערה מציינת שבדפוס למברג מופיעות כאן המילים "באורך, ברוחב ובעומק", כך שנוסף ממד האורך לשני הממדים שבנוסף שלנו.

הערת קה"ת

בתורה לעמבערג שנת תר"ה כג, ב: באורך וברוחב ובעומק.

25 מי לי בשמים

"את מי יש לי בשמים? ועמך לא חפצתי בארץ". הלב שהבין את אחדותו של ה' אינו רוצה דבר אחר.

Psalms 73:25 תהילים ע"ג:כ"ה

מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ:

Whom have I in heaven but Thee? And beside Thee I desire none upon earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עג, כה.

פסוקה 10

26 ואהבת את הוי"ה שיהא אלהיך בכל לבבך

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, ובכל נפשך ובכל מאדך". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "את ה' אלקיך" כתוצאה של האהבה: שהווי יתגלה בלב.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

18 וידעתם כי אני ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בא, י, ב.

19 וידעתם כי אני ה'

"כדי שתספר באוזני בנך ... ותדע כי אני ה'". הדברים נאמרו על המכות במצרים; אדמו"ר הזקן מביא אותם לעניין הדעת, שהיא למעלה מאמונה.

Exodus 10:2 שמות י':ב

ולמען תספר באזני בנך ובניבנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתי אשר שמתי כם וידעתם כי אני ה'

and that thou mayest tell in the ears of thy son, and of thy son's son, what I have wrought upon Egypt, and My signs which I have done among them; that ye may know that I am the L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 כל המאריך באחד

"כל המאריך באחד [בקריאת שמע], מאריכין לו ימיו ושנותיו". אדמו"ר הזקן מפרש את "מאריך" כהארכה והרחבה של ההתבוננות באחדותו של ה'.

Berakhot 13b:14-15 ברכות י"ג ב:י"ד-ט"ו

תנאי סומכוס אומר: כל המאריך ב"אחד", מאריכין לו ימיו ושנותיו. אומר רב אחא בר יעקב: ובדלית. אומר רב אשי: ובלבד שלא יחטוף בחיית. רבי ירמיה הנה יתיב קמיה דרבי [חייא בר אבא], חזיה דהנה מאריך טובא, אומר לקה: כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולא רבע רוחות השמים — תו לא צריכת.

There is a teaching : Symmachus says : Whoever prolongs the pronunciation of the word ehad "one," his days and years are prolonged for him. Rab Aha b. Jacob said : Especially the letter D. Rab Ashe said: Only he must not slur over the letter H. R. Jeremiah was sitting in the presence of R. Hiyya b. Abba, and noticed that he prolonged [the word ehad] exceedingly. He said to him : So long as thou hast proclaimed His Kingship above and below and the four winds of ... ,heaven

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יג, ב.

21 לא שנית

"כי אני ה' לא שנית". ה' הוא אותו דבר לאחר הבריאה כפי שהיה לפני.

Malachi 3:6 מלאכי ג':ו

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא קליתם:

27 בקרב איש ולב עמוק

"קרב איש ולב עמוק." הפסוק מובא כדי לתאר את עומק הלב שבו שורה הוי".

Psalms 64:7 תהילים ס"ד ז'

יִחְפְּשׁוּ-עוֹלֹת תִּמְנְגוּ חֶפֶשׁ מִחֶפֶשׁ וְקָרַב אִישׁ וְלֵב עֵמֶק:

They search out iniquities, they have accomplished a diligent search; even in the inward thought of every one, and the deep heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 רשפי אש עזה

"כי עזה כמות אהבה... רשפיה רשפי אש שלהבתיה." דימוי לאהבה בוערת.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שִׁימֵנִי כַחֲתָם עַל-לִפְךָ כַחֲתָם עַל-זְרוּעֶךָ כִּי-עֶזָה כְּמוֹת אֶהְיֶה קֶשֶׁה כְּשֹׂאֹל קִנְאָה רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שִׁלְהֶבֶתֶיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm; For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave; The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

29 ובכל נפשך

"בכל נפשך": יש לפרש כאן שהגילוי מתפשט בכל כוחות הנפש ובלבושה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

30 והיו הדברים האלה אשר אנכי

"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך". אדמו"ר חזקן מפרש את המילה "אנכי" כעצמותו של ה' ממש, שדבריו מתלבשים בשכלו של האדם.

Deuteronomy 6:6 דברים ו:ו

וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם עַל-לִבְּךָ:

And these words, which I command thee this day, shall be upon thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 אנכי מי שאנכי

המאמר הראשון בתורה אור משתמש באותן מילים: האור המקיף את כל העולמות נאסף כדי לשכון "בתוך" האדם ולב עמוק, ומכך בא "והיו הדברים האלה אשר אנכי, מי שאני, מצוך", שבאמצעותם מתגלה אלקות והתורה באה לידי קיום. בהערת קה"ת מפנים את הקורא לשם, ושם מובא המקור לביטוי.

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, א.

32 ודברת בם בשבתך

"ודברת בם בשבתך בביתך". את "בם", "בהם", קוראים כפשוטו: הדיבור של האדם צריך להיות בתוך דברי התורה, והם בתוכו.

Deuteronomy 6:7 דברים ו:ז

וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְקוּמְךָ:

and thou shalt teach them diligently unto thy children, and shalt talk of them when thou sittest in thy house, and when thou walkest by the way, and when thou liest down, and when thou risest up

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 כי לא מחשבותי מחשבותיכם

"כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאום ה'". את סוף הפסוק קוראים כתנאי לפתיחתו.

Isaiah 55:8 ישעיהו נ"ה:ח

כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם ה'

For My thoughts are not your thoughts, Neither are your ways My ways, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נה, ח.

פסוקה 13

34 ואהבת את הוי"ה

"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך". האהבה שבאמצעותה מתגלה בלב אחדותו של ה', שעליה מכריזים בקריאת שמע.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 אהבה בתענוגים

"מה יפית ומה נעמת, אהבה בתענוגים". הכינוי בחסידות לאהבה הנעלית ביותר, שמתענגת בה'.

Song of Songs 7:7 שיר השירים ז:ז

מַה-יִפִּית וּמַה-נִּעְמֶת אֶהְיֶה בְּתַעֲנוּגִים:

!How fair and how pleasant art thou, O love, for delights

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 כמ"ש בזהר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פי' פינחס רכו, א.

37 אכלתי יערי עם דבשי

"באתי לגני, אחותי כלה... אכלתי יערי עם דבשי, שתיני ייני עם חלבי". הפסוק שהזוהר דורש על התפילה ועל קריאת שמע.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א

בֹּאתִי לְגַנִּי אֲחוֹתִי כְלָה אֲרִיתִי מוֹרִי עִם-בִּשְׁמִי אֲכַלְתִּי יְעָרִי עִם-חֲלָבִי שְׁתִּיתִי יֵינִי עִם-חֲלָבִי אֲכָלוּ רַעִים שְׁתּוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים:

פסוקה 15

42 קרבת אלהים טוב

"ואני — קרבת אלקים לי טוב". הקרבה לה' עצמה היא הטוב שהנשמה מתענגת בו.

Psalms 73:28 תהילים ע"ג:כ"ח

ואני קרבת אלקים לייטוב שתי באדני Havayah מְחִסִּי לְסֹפֶר כָּל־מְלָאכֹתָיָהּ:

But as for me, the nearness of G-d is my good; I have made the L-rd GOD my refuge, That I may tell of all Thy works

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 טעמו וראו כי טוב ה' . . אהבה בתענוגים

"טעמו וראו כי טוב ה'; אשרי הגבר יחסה בו". לשון הטעימה מתארת את תענוג האהבה בתענוגים.

Psalms 34:9 תהילים ל"ד:ט

טַעְמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב ה' אֲשֶׁר־יִגְבֵּר יִחְסֶה־בוּ:

O consider and see that the L-RD is good; Happy is the man that taketh refuge in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, ט. ראה ד"ה טעמו וראו תרצ"ג בתחלתה (קונטרס כא).

44 אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש

הבטחתו של ה' בסנה הבורר. "ארץ רחבה" היא התרחבות הדעת, ו"דבשה" הוא התענוג שבקריאת שמע.

Exodus 3:8 שמות ג':ח

וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההוא אל־ארץ טובה ורחבה אל־ארץ זבת חלב ודבש אל־מקום הקנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוס:

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 17

45 ויסב אלקים את העם

"והי הסב את העם דרך המדבר ים סוף". בני ישראל לא הלכו ישר לארץ; המאמר מפרש את הדרך העקיפה כשלב במסע הנשמה.

Exodus 13:18 שמות י"ג:י"ח

וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת־הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וְחַמְשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

But G-d led the people about, by the way of the wilderness by the Red Sea; and the children of Israel went up armed out of the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יג, יח. ראה סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' קכד.

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 אכלתי יערי עם דבשי בק"ש

הזוהר (פינחס) דורש את "אכלתי יערי" על התפילה הנאמרת בישיבה, ואת "עם דבשי" על קריאת שמע, "שהיא מתיקות הכול". אדמו"ר הזקן מזהה מתיקות זו עם אהבה בתענוגים.

Zohar, Pinchas 42:237-57:348 ספר הזוהר, פנחס מ"ב:רל"ז-נ"ז:שמ"ח

פסוקה 14

39 שאין עוד מלבדו

"הראו לך, כדי שתדע שה' הוא האלקים; אין עוד מלבדו". תוכן גילוי אחדותו של ה' בלב.

Deuteronomy 4:35 דברים ד':ל"ה

אֲמַתְּ הָרֹאֶת לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:

Unto thee it was shown, that thou mightiest know that the L-RD, He is G-d; there is none else beside Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 כי הוא חייך

"לאהוב את ה' אלקיך... כי הוא חייך ואורך ימך". כאן: אין חיים או תענוג אחרים מלבדו.

Deuteronomy 30:20 דברים ל':כ'

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ לְשִׂמְעַת בְּקוֹלוֹ וּלְדַבְּרָה־בוּ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאָרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת־לָהֶם:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 שהוא מקור החיים ומקור התענוגים

ההערה מצטטת את הקטע הזה: אין הכוונה שה' הוא "מקור" במובן של בחינה אחת בין בחינות; אלא כשם שכל הנבראים מתהווים מאמיתת מציאותו, כך כל החיים וכל התענוג מתהווים ממנו, מפני שהוא האמת המוחלטת ואמיתת החיים.

הערת קה"ת

"ואין ר"ל שהוא בבחי' מקור רק שממנו נמצא כל החיים וכל התענוגים וכמו מאמיתת המצאו נמצאו כל הנמצאים, כך הוא בענין החיות דלהיות האמת האמיתי ואמיתת החיות כנ"ל ע"כ נמצאו ממנו כל בחי' החיות והתענוג כו" — המשך תעריב כרך ג ע' איתסא. באוה"ת פ' שלח במדבר כרך ה ע' איתרא (נדפס בהוצאה חדשה כרך בהעלותך-קרח בהוספות) מציין לכאן "ועי' מענין אי"י בד"ה זכור . . ושם משמע פ"י ארץ זבת חלב ודבש הוא בחי' אהבה בתענוגים, ועיין מענין חלב בלקי"ת בשה"ש ע"פ באתי לגני בענין שתיני ייני עם חלבי".

46 לכתך אחרי במדבר

"זכרתי לך חסד נעורייך... לכתך אחרי במדבר, בארץ לא זרועה". המדבר הוא בחינת "אחרי הי".

Jeremiah 2:2 ירמיהו ב':2

הָלַךְ וְקָרַאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ כְּלוּלֹתַיִךְ לְכַתֹּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָּר בְּאַרֶץ לֹא זְרוּעָה:

Go, and cry in the ears of Jerusalem, saying: Thus saith the L-RD: I remember for thee the affection of thy youth, the love of thine espousals; how thou wentest after Me in the wilderness, in a land that was not sown

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה ב, 2.

47 שבחי המדבר הוא בחי אחרי הי

ההערה מפנה לאור התורה על פרשת במדבר, בעניין שהמדבר הוא בחינת "אחרי הי".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' במדבר ע' כא.

48 וראית את אחורי

"וראית את אחורי ופני לא יראו". לקדושה יש "פנים" ו"אחור".

Exodus 33:23 שמות ל"ג:כג

וְהִסְרַתִּי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֵרַי וּפְנֵי לֹא יֵרְאוּ:

And I will take away My hand, and thou shalt see My back; but My face shall not be seen

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לג, כג.

49 מגילה עפה כתובה פנים ואחור

"ראיתי מגילה עפה". בהערת קה"ת מוסבר שהביטוי שבטקסט מחבר שני פסוקים: את הפסוק הזה ואת יחזקאל ב, י.

Zechariah 5:2 זכריה ה':2

וַיֹּאמֶר אֵלַי מֶה אַתָּה רֹאֶה וַאֲמַר אָנֹכִי רֹאֶה מְגִלָּה עֹפָה אֲרָפָה עֲשָׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחְבָּהּ עֲשָׂר בָּאַמָּה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I answered: 'I see a flying scroll; the length thereof is twenty cubits, and the breadth thereof ten cubits

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Ezekiel 2:10 יחזקאל ב':10

וַיַּפְרֹשׁ אוֹתָהּ לִפְנֵי וְהִיא כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֲרֵי וְכְתוּב אֵלֶיהָ קִנּוּיִם וְהִגָּה וְהִי:

and He spread it before me, and it was written within and without; and there was written therein lamentations, and moaning, and woe

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

וכ"ה בקריא לתניא ד"ה דוד זמירות ע' קסא, א והוא חיבור ב' פסוקים זכריה ב, ו יחזקאל ב, י. וראה בליקוט פירושים ומ"מ — חיטריק לקריא שם.

50 וחדות הי

"אל תהיו עצובים, כי חדוות הי היא מעוזכם". כאן: השמחה בהי היא עצם הכוח והחיות של מי שהאלקות מתגלה בו.

Nehemiah 8:10 נחמיה ח':10

וַיֹּאמֶר לָהֶם לֵכוּ אֲכֹלוּ מִשְׁמְנִים וּשְׁתּוּ מִמִּתְקִים וּשְׁלַחוּ מְנוֹת לְאִין נָכוֹן לֹא כִּי־קָדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנֵינוּ וְאֵל־תַּעֲצֹבוּ כִּי־חֲדוּת הִי הִיא מְעֻזָּכֶם:

Then he said unto them: 'Go your way, eat the fat, and drink the sweet, and send portions unto him for whom nothing is prepared; for this day is holy unto our L-rd; neither be ye

'grieved; for the joy of the L-RD is your strength

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

51 ולאהבה — לעשותה לאהבה

"כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה, לאהבה את הי אלקיכם". אדמו"ר חזקן מפרש את "לעשותה" ביחס לאהבה: אהבה שנוצרת בלב באמצעות התבוננות.

Deuteronomy 11:22 דברים י"א:כ"ב

כִּי אִם־שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֲתֶכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת־ה' אֱלֹהֵיכֶם לְלַבֵּת בְּכָל־דֶּרֶכָיו וּלְדַבְּקָהּ־בּוֹ:

For if ye shall diligently keep all this commandment which I command you, to do it, to love the L-RD your G-d, to walk in all His ways, and to cleave unto Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, כב. וראה גם תניא ח"ב בהקדמה. ספר הערכים-חב"ד כרך א ע' תסב.

פסוקה 22

52 בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב

"בכל לבבך" — בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע. אהבת הי באמצעות היצר הרע מתפרשת כאן כהכנעתו.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט':ה

חַיֵּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֶׁשׁ שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. בְּכָל לִבְּךָ, בְּשֵׁנֵי יִצְרֶיךָ, בְּיֶצֶר טוֹב וּבְיֶצֶר רָע. וּבְכָל נַפְשְׁךָ, אֲפִלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וּבְכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מְוֻנָּה. דְּבָר אַחֵר בְּכָל מְאֹדְךָ, בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד לָךְ הוּא מוֹדֵה לּוֹ בְּמֵאֵד מְאֹד. לֹא יִקַּל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ כִּנְגִיד שֶׁעַר הַמְּזוּחַ, שֶׁהוּא מְכַנֵּן כִּנְגִיד בֵּית קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים. לֹא יִכְנַס לְהָר הַפִּתּוּ בְּמִקְלוֹ, וּבְמִנְעֻלּוֹ, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

פסוקה 23

53 כשם שאין בלבך אלא אחד

בני יעקב משיבים לחששו שאחד מהם אינו ראוי: "שמע ישראל, ה' אלקינו, ה' אחד. כשם שבלבך יש רק אחד, כך גם בלבנו יש רק אחד."

Pesachim 56a:7 פסחים נ"ו א"י:

דאמר רבי שמעון בן לקיש: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואניידה לכם". ביקש יעקב לגלות קץ הקצו, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמה חס ושלוש יש במטתי פסול, באברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו? אמרו לו בניו: "שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד". אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נו, א. לקמן קטו, ג. לקו"ת מסעי צא, א. דרושים לר"ה סג, ג. אוה"ת חקת ע' תשצא מציין לכאן.

פסוקה 25

54 הדרך שיבור לו האדם

"איזו היא הדרך הישרה שיבור לו האדם?" אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי הזה כדי לתאר את דרך ההתבוננות והאתכפא.

Pirkei Avot 2:1 משנה אבות ב"א

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרו של מצוה. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתפל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

Rabbi said: which is the straight path that a man should choose for himself? One which is an honor to the person adopting it, and [on account of which] honor [accrues] to him from others. And be careful with a light commandment as with a grave one, for you did know not the reward for the fulfillment of the commandments. Also, reckon the loss [that may be sustained through the fulfillment] of a commandment against the reward [accruing] thereby, and the gain ... [that may be obtained through the committing] of

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוקה 26

55 ואזניך תשמענה

"ואזניך תשמענה דבר מאחוריך לאמור, זה הדרך לכו בו". יש לקרוא כאן: מן ה"אחור" באה הדרך אל הגליו הפנימי.

Isaiah 30:21 ישעיהו ל"ב"א

ואזניך תשמענה דבר מאחוריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו:

And thine ears shall hear a word behind thee, saying: "This is the way, walk ye in it, When ye turn to the right hand, and 'when ye turn to the left

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה ל, כא.

56 אחרי ה' ילכו כאר"י ישאג

"אחרי ה' ילכו, כאריה ישאג". הליכה אחרי ה', מאחוריו: מדרגת העול והאתכפא.

Hosea 11:10 הושע י"א:י

אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כיהוא ישאג ויחרדו בנים מים:

They shall walk after the L-RD, Who shall roar like a lion; For He shall roar, And the children shall come trembling from the west

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יא, י.

57 ויאר ה' פניו

מתוך ברכת הכוהנים: "ויאר ה' פניו אליך". ה"פנים", הגילוי הפנימי, שבא בעקבות ה"אחור".

Numbers 6:25 במדבר ו"כ"ה

יאר Havayah פניו אליך ויחנה:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

58 אין מלך בלא עם

שם מוסבר ששם אלקים עניינו שלטון, שכן "אין מלך בלא עם": באמצעות גבורות וצמצומים האור מוסתר, כדי שתוכל להתהוות מציאות נפרדת; בחינה זו נקראת גם שכינה. בהערת קה"ת מפנים את הקורא לשם, שם מובא מקור האמרה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ה, א, ג, ד.

59 להודיע לבני האדם

"להודיע לבני האדם גבורותיו, וכבוד הדר מלכותו". אדמו"ר הזקן קורא זאת כך: הדר מלכותו מתאפשר באמצעות גבורותיו — הצמצומים המסתירים את אורו.

Psalms 145:12 תהילים קמ"ה:י"ב

להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו:

To make known to the sons of men His mighty acts, And the glory of the majesty of His kingdom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יב.

60 כי באמת כולא קמיה כלא חשיב

בהערה נאמר שהשאלה עולה שם: מאחר שאין דבר מחוץ לו, כפי שנאמר "כי ממך הכול", כיצד אפשר לדבר על מלכות על עם? בהערה 85:13 מצוין אותו עמוד יחד עם "זכור" משנת תקפ"ה, המוזהה שם כמאמר זה.

הערת קה"ת

באמצעות התגברות על טבעו.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreign-er over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 28

66 חכים ולא בחכמה ידיעא מבין ולא

מתפילתו של אליהו בהקדמה לתיקוני זוהר: "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה; אתה מבין, אך לא בכינה ידועה". כאן הדברים מתארים את י"ה, העולם הנסתר, שמעבר לכל השגה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מכינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיטא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 29

67 את השמים ואת הארץ אני מלא

"האם אינני ממלא את השמים ואת הארץ, אומר ה'?" יש לקרוא כאן כך: מה שממלא את השמים ואת הארץ הוא ה"אמירה" של ה', דברו.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אם יסתתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמיה כג, כד.

68 את ה' האמרת

"את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים". אדמו"ר הזקן מפרש את "האמרת", מן השורש "אמר", כעשיית ה' למי שמדבר.

Deuteronomy 26:17 דברים כ"ו:י"ז

אתה ה' האמרת היום להיות לך לאלקים וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו:

Thou hast avouched the L-RD this day to be thy G-d, and that thou wouldest walk in His ways, and keep His statutes, and His commandments, and His ordinances, and hearken unto His voice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כו, יז.

בסדה"מ תקס"ה ח"א ע' שפג ובמאמרי אדה"א ויקרא ח"ב ע' תקה הקושיא כיון שאין לך דבר שחוש ממנו כמ"ש כי ממך הכל ואיך שייך לומר בחיי מלוכה ע"ע כביכול. ע"ש.

61 ולא תתורו אחרי לבבכם

מפרשת ציצית: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". זו דוגמה לריסון שהוא ה"גבורה" של האדם.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר יאמרו זנים אחרים:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 עוצם עיניו

"הולך תמים... ועוצם עיניו מראות ברע". דרך נוספת להימנע מן הרע.

Isaiah 33:15 ישעיהו ל"ג:ט"ו

הלך צדקות ודבר מישרים מאס כבצע מעשקות נצר כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו מראות ברע:

He that walketh righteously, and speaketh uprightly; He that despiseth the gain of oppressions, That shaketh his hands from holding of bribes, That stoppeth his ears from hearing of blood, And shutteth his eyes from looking upon evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד

על "בין עובד אלקים לאשר לא עבדו": שניהם צדיקים גמורים, אך מי ששונה את פרקו מאה פעמים אינו דומה למי ששונה אותו מאה ואחת פעמים. הפעם הנוספת, מעבר להרגל, היא שהופכת את האדם ל"עובד אלקים".

Chagigah 9b:10 חגיגה ט' ב"י

אמר לקה בר ה' ה' להלל, מאי דכתיב: "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", היינו "צדיק" — היינו "עובד אלקים", היינו "רשע" — היינו "אשר לא עבדו"! אמר לקה: "עבדו" ו"לא עבדו" — תרין ייחודי צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה ואחד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

64 עובד אלהים

"ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו". זהו הפסוק שהגמרא מסבירה כעוסק בחזרה על הלימוד מעבר להרגל.

Malachi 3:18 מלאכי ג':י"ח

ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו:

Then shall ye again discern between the righteous and the wicked, between him that serveth G-d and him that serveth Him not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

65 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". כאן הכוונה היא להמליך את ה' על עצמו

פסוקה 30

69 המוח שליט על הלב

פרק 12 מתאר את הבינוני: הרע שבו אינו מתגבר עד כדי התלכשות בגופו, ובזמנים קבועים, כגון קריאת שמע ותפילה, הוא קושר את שכלו בה' ומעמיק את דעתו בגדולת ה'. מובאים בו דברי רעיא מהימנא על פינחס, שהמוח שליט על הלב. זהו השלב שהמאמר מכנה שליטת המוח "על" הלב, אתכפיא.

Tanya, Likkutei Amarim 12:5 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים י"ב:ה'

... ומחשבה ממשי, להעמיק מחשבתו בתענוגי עולם הזה איך למלאות תאוות לבו, כי המוח שליט על הלב [כמו שכתוב ברעיא מהימנא פרשת פינחס] בתולדתו וטבע יצירתו, שכן נוצר האדם בתולדתו, שכל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק ולמשול ברוח תאוותו שבלבו, שלא למלאות משאלות לבו במעשה דבור ומחשבה, ולהסיח דעתו לגמרי מתאוות לבו אל ההפך לגמרי, ובפרט אל צד הקדושה.

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא פ"ב "כמ"ש ברי"מ פי' פינחס" [רכד, א].

70 המוח שליט על הלב

ברעיא מהימנא בפרשת פינחס נאמר שהמוח "רוכב על הלב ושולט בו". הערת קה"ת מציינת את המקור לביטוי באמצעות פרק י"ב בתניא.

Zohar, Pinchas 39:209 ספר הזהר, פנחס ל"ט:ר"ט

71 רצון אהבה

"תוכו רצון אהבה". נאמר על אפרינו של שלמה המלך; כאן הכוונה ללב, שעומק פנימיותו מלא באהבה לה' בלבד.

Song of Songs 3:10 שיר השירים ג':י'

עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרקבו ארגמן תוכו רצון אהבה מבנות ירושלים:

He made the pillars thereof of silver, The top thereof of gold, The seat of it of purple, The inside thereof being inlaid with love, From the daughters of Jerusalem

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 31

72 וענין הכסא שלם הוא בחי' כסא מלכותו

ההערה מפנה לשם לעניין הכיסא ככחית מלכות; ספר החקירה עצמו מצטט את הקטע הזה (ראו הערה 85:12).

הערת קה"ת

ראה בס' החקירה פג, א. וראה לקמן פה, ג.

73 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". קבלת מלכותו של ה', שמכוננת את כיסאו.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

74 מושיב מלכים לכסא

בהערה שם כותב הרבי: "כך הוא גם בתורה אור (פה, א), ובמקומות רבים. לכאורה הכוונה לאיוב לו, ז, והדבר דורש עיון נוסף".

הערת קה"ת

בהערה בד"ה ויהי אמר עטר"ת עי' שח מציון כ"ק אדמו"ר זי"ע שם "כ"ה גם בתניא (פה, א). ובכ"מ. וכנראה הכוונה לאיוב לו, ז. וצ"ע. עכ"ל.

75 וישב ה' מלך לעולם

"ה' למבול ישב, וישב ה' מלך לעולם". "ישיבתו" של ה' כמלך היא השפלתו כדי למלוך על העולמות.

Psalms 29:10 תהילים כ"ט:י'

ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם:

The L-RD sat enthroned at the flood; Yea, the L-RD sitteth as King for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כט, י.

76 ובחי' ישיבה

ספר החקירה מצטט את הקטע הזה: כשם שישבה על כיסא נעשית באמצעות האחוריים, כך מלכות נקראת "אחרי ה'", משום שהתהוות של מציאות נפרדת מצריכה גבורות וצמצומים. הוא שואל כיצד הדבר מתיישב עם אבודת הקודש (חלק 3, פרק 42), שבה ישיבה מסמלת איחוד, ומשיב שההשפעה עוברת תחילה דרך האחוריים, ורק לאחר מכן היא מגיעה פנים אל פנים.

הערת קה"ת

בספר החקירה פג, א מציון לכאן וז"ל: "בענין כסא שהיא בחי' מלכות שכומו שישבה על הכסא היא באחוריים כך המל' נק' אחרי ה' משום שכדי להיות מקור להתהוות היש ודבר נפרד הוא ע"י גבורות וצמצומים יעו"ש. וצ"ע איך יבוא זה עם מ"ש העה"ק [ח"ג פמ"ב] דהישיבה הוא הייחוד. ואפ"ל כמו שהטפה נמשכת ממוח הדעת דרך ח"י חוליות השדרה שהוא באחוריו ואח"כ באה אל היסוד המשים שלום או נמשך פכ"פ, לכן שפיר יצויר הנמשל מענין הייחוד והמשכת טפת חכמה עילאה למקור דבי"ע ושורשן בשם ישיבה על הכסא". ע"ש.

77 מגילה עפה

"ואראה והנה מגילה עפה". על פי יחזקאל ב, י, מקור הביטוי "מגילה עפה כתובה פנים ואחור": גם לתורה יש "אחור" — המצוות הגשמיות.

Zechariah 5:2 זכריה ה':ב'

ויאמר אלי מה אתה ראה ואמר אני ראה מגלה עפה ארקה עשרים באמה ורחבה עשר באמה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I answered: 'I see a flying scroll; the length thereof is twenty cubits, and the breadth thereof ten cubits'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 כתובה פנים ואחור

"והיא כתובה פנים ואחור". המצוות הגשמיות הן ה"אחור" של התורה.

Ezekiel 2:10 יחזקאל ב':י'

ויפרש אותה לפני והיא כתובה פנים ואחור וכתוב עליה קנים ונהגה להי:

and He spread it before me, and it was written within and without; and there was written therein lamentations, and moaning, and woe

פסוקה 32

79 זה לעומת זה עשה

”ה' עשה את זה לעומת זה”. בחסידות, לכל דרגה של קדושה יש מקבילה בקליפה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':יד

כיום טובה הנה בטוב וביום רעה ראה גם את־זה לעֲמַת־זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים עַל־דִּבְרֵת שְׁלֹא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוֹמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to the end that man should find nothing after him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 ראשית גוים עמלק

דברי בלעם: ”ראשית גויים עמלק, ואחריתו עדי אובד”. עמלק הוא הראש והשורש של הקליפה.

Numbers 24:20 במדבר כ"ד:כ'

וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֵק וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רִאשִׁית גוֹיִם עַמְלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֲבִיד:

And he looked on Amalek, and took up his parable, and said: Amalek was the first of the nations; But his end shall come to destruction.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 שו"ה ראשית — ולכן נקי עמלק ע"ם מלי"ק

באותו עמוד, בהוספות למגילת אסתר, מוסבר הפסוק ”כי עם קשה עורף הוא, וסלחת”: העורף הוא מקום מושבו של רצון שמעל לטעם ודעת, שאינו נכנע. בקדושה, פירוש הדבר הוא סירוב להיפרד מה'. הקליפה של עמלק היא ההפך: רצון עיקש נגד רצון ה', המתנגד אפילו להתעוררות התשובה של האדם עצמו; וגם שם נדרש השם עמלק מן הפסוק ”ימולך ראשו ממול ערפו”.

הערת קה"ת

ראה גם לקמן כג, ג. באוה"ת פ' זכור כרך ח ע' ג'צה: ”צ"ע בזכור תקס"ה [זה המאמר כאן הוא. וראה בסה"מ תקס"ה ע' שפג] נז' עמלק למטה מפרעה כנגד ד"ת ובכי מחה תקע"ב [] נזכר דעמלק נגד ח"י שלמעלה מנשמה". ע"ש.

פסוקה 33

82 כי עם קשה עורף הוא . . וסלחת

תפילתו של משה: ”ילך נא ה' בקרבנו, כי עם קשה עורף הוא, וסלחת לעווננו”. אדמו"ר הזקן מפרש את העורף הקשה כמעלתם של ישראל וכסיבה למחילה.

Exodus 34:9 שמות ל"ד:ט'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מִצָּאתַי הִנֵּן בְּעֵינַי אֲדֹנָיִי לְהִנָּה אֲדֹנָיִי בְּקִרְבָּנוּ כִּי עָם קָשֶׁה־עֹרֶף הוּא וְסִלַּחְתָּ לְעֹוְנוֹ וְלַחַטָּאתוֹ וְנִחַלְתָּנוּ:

And he said: 'If now I have found grace in Thy sight, O L-rd, let the L-rd, I pray Thee, go in the midst of us; for it is a stiff-necked people; and pardon our iniquity and our sin, and take us for Thine inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ט.

83 אחרי הוי"ה ילכו

”ילכו אחרי ה'”. כוחו של עורף הקדושה: ללכת אחרי ה' מן ה"אחור".

Hosea 11:10 הושע י"א:י'

אַחֲרַי ה' יִלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשָּׁאג כִּי־הוּא יִשָּׁאג וְיִחַרְדּוּ בָנִים מִיָּם:

They shall walk after the L-RD, Who shall roar like a lion; For He shall roar, And the children shall come trembling from the west.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 ויונב בך כל הנחשלים אחריך

”אשר קר בדרך, ויונב בך כל הנחשלים אחריך”. אחיזתו של עמלק היא כאלה שנמצאים ”מאחור”, באחור של הקדושה.

Deuteronomy 25:18 דברים כ"ה:י"ח

אֲשֶׁר קָרָה בְּדֶרֶךְ וַיּוֹנֵב בְּךָ כָּל־הַנִּחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיִף וַיִּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹקִים:

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee, all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and weary; and he feared not G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כה, יב.

פסוקה 34

85 ממול העורף

על קרבן העוף נאמר: ”ומלק את ראשו ממול עורפו, ולא יבדיל”. המליקה היא דימוי לעמלק, החותך בעורף המחבר בין המוח ללב.

Leviticus 5:8 ויקרא ה':ח'

וְהֵבִיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֶשֶׁר לַחֲטָאתָ רִאשׁוֹנָה וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל:

And he shall bring them unto the priest, who shall offer that which is for the sin-offering first, and pinch off its head close by its neck, but shall not divide it asunder

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 35

86 מלאו לבו

אחשוורוש שואל על המן: ”מי הוא זה ואיזה הוא, אשר מלאו לבו לעשות כן?” אותו ביטוי מתאר את העזתו של עמלק מול מה שראה.

Esther 7:5 אסתר ז':ה'

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אַחֲשֻׁרוּשׁ וַיֹּאמֶר לְאַסְתֵּר הַמֶּלֶכָה מִי הוּא זֶה וְאִי־זֶה הוּא אֲשֶׁר־מָלְאוּ לְבוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן:

Then spoke the king Ahasuerus and said unto Esther the queen: 'Who is he, and where is he, that durst presume in his heart to do so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

terly blot out the remembrance of Amalek from under
'heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יז, יד.

92 מלחמה להווי"ה בעמלק

"מלחמה לה' בעמלק מדור דור". יש לקרוא כאן: המלחמה היא של ה', ולא של האדם.

Exodus 17:16 שמות יז:טז

ויאמר כייד על-כס קה מלחמה לה' Havayah בעמלק מדר דר:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to
'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 לה' המלחמה

דוד לגולית: "כי לה' המלחמה, ונתן אתכם בידנו". כוחו של האדם לבדו אינו מנצח במלחמה הזאת.

I Samuel 17:47 שמואל א יז:מ"ז

וידעו כל-הקהל ה'ה כי-לא בחרב ובחנית יהושע Havayah כי
Havayah המלחמה ונתן אתכם בידנו:

and that all this assembly may know that the L-RD saveth
not with sword and spear; for the battle is the L-RD'S, and
'He will give you into our hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

94 והיה בהניח כו' בארץ . . תמחה . . את זכר עמלק

"והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב, בארץ... תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא תשכח". השלב שבו האדם עצמו מוחק את עמלק.

Deuteronomy 25:19 דברים כ"ה:י"ט

והיה בהניח ה' אלקיך לך מפל-אויבך מסביב בארץ אשר האלקיך נתן
לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

Therefore it shall be, when the L-RD thy G-d hath given thee
rest from all thine enemies round about, in the land which
the L-RD thy G-d giveth thee for an inheritance to possess it,
that thou shalt blot out the remembrance of Amalek from
under heaven; thou shalt not forget

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כה, יט.

95 כל הנחשלים אחריך

"ויזנב כן כל הנחשלים אחריך". אחיזתו של עמלק היא רק ב"אחור".

Deuteronomy 25:18 דברים כ"ה:י"ח

אשר קרה בדרך ויזנב כן כל-הנחשלים אחריך ואמה עיף ויגע ולא ירא
אלקים:

how he met thee by the way, and smote the hindmost of thee,
all that were enfeebled in thy rear, when thou wast faint and
.weary; and he feared not G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

96 בדרך בצאתכם ממצרים

"אשר קרך בדרך בצאתכם ממצרים". עמלק תוקף בשלב היציאה, בשלב של

87 לא ידעתי את ה'

פרעה: "מי ה' אשר אשמע בקולו? ... לא ידעתי את ה'". לפרעה חסרה הידיעה; עמלק ידע.

Exodus 5:2 שמות ה:ב

ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקלו? לשלח את-שְׂרָאֵל לא ידעתי את
ה' וגם את-שְׂרָאֵל לא אָשַׁלַח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken
unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and
'moreover I will not let Israel go

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

88 כי אני הכבדתי את לבו

"בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו". אלמלא זאת, המופתים היו מכניעים אותו.

Exodus 10:1 שמות י:א

ויאמר ה' אל-משה בא אל-פרעה כי-אני הכבדתי את-לבו ואת-לב
עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרב:

And the L-RD said unto Moses: 'Go in unto Pharaoh; for I
have hardened his heart, and the heart of his servants, that I
might show these My signs in the midst of them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 ראשית גוים עמלק

"ראשית גוים עמלק". עמלק הוא השורש של תכונת החוצפה, ו"זרעו" הוא מה שזרע.

Numbers 24:20 במדבר כ"ד:כ

וירא את-עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי
אבד:

And he looked on Amalek, and took up his parable, and said:
Amalek was the first of the nations; But his end shall come to
.destruction

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 מלחמה בעמלק מדור דור

"מלחמה לה' בעמלק מדור דור". מכיון שבכל דור יוצאים ממצרים, בכל דור פוגשים את עמלק.

Exodus 17:16 שמות יז:טז

ויאמר כייד על-כס קה מלחמה לה' Havayah בעמלק מדר דר:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to
'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 36

91 מחה אמה את זכר עמלק

לאחר המלחמה ברפידים: "כתוב זאת לזיכרון בספר... כי מחה אמה את זכר עמלק מתחת השמים". כאן ה' עצמו מוחק את עמלק: שלב הגלות.

Exodus 17:14 שמות יז:יד

ויאמר ה' אל-משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי-מחה
אמה את-זכר עמלק מתחת השמים:

And the L-RD said unto Moses: 'Write this for a memorial in
the book, and rehearse it in the ears of Joshua: for I will ut-

אחר הי"י.

Deuteronomy 25:17 דברים כ"ה:י"ז

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לְךָ עַמְלֵק בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם:

Remember what Amalek did unto thee by the way as ye came
;forth out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 בדרך בצאתכם ממצרים דייקא

ההערה מפנה כאן להרחבה נוספת בעניין "בדרך, בצאתכם ממצרים"
דווקא.

הערות קה"ת

ראה סה"מ תקס"ב ח"א ע' קעב. תקס"ה ח"א ע' שפא. שפּו. שצו. אוה"ת פ'
זכור ע' תשצה. דרמ"צ צד, סע"א. סה"מ תרע"ח ע' קפט. סה"מ עטר"ת ע'
רפט. ד"ה זכור תשמ"ג.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); .Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/parshas-zachor/1/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/parshas-zachor/1/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק